

ULOGA SEKTORA TURIZMA U RJEŠAVANJU PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Čerkez, Marijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:441298>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**ULOGA SEKTORA TURIZMA U RJEŠAVANJU
PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Mentor:

prof. dr. sc. Petar Filipić

Student:

Marijana Čerkez

Split, rujan, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Definicija problema.....	1
1.2. Cilj rada	2
1.3. Metode rada	2
1.4. Struktura rada.....	3
2. OPĆENITO O DJELATNOSTI TURIZMA	4
2.1. Pojam i definicija turizma i turističke djelatnosti.....	4
2.2. Turizam na globalnoj razini.....	6
2.2.1. Brojke u turizmu na globalnoj razini	10
2.3. Turizam u Republici Hrvatskoj	11
2.3.1. Turizam Republike Hrvatske u brojkama	13
2.3.2. Stavovi i potrošnja turista u Republici Hrvatskoj	15
3. ULOGA SEKTORA TURIZMA U GOSPODARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE	16
3.1. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine.....	19
3.1.1. Ponuda Republike Hrvatske u sektoru turizma.....	20
3.1.2. Turistička infrastruktura, opća infrastruktura i dostupnost.....	21
3.1.3. Proizvodi	23
4. O TRŽIŠTU RADA	26
4.1. Problem nezaposlenosti.....	28
4.2. Nezaposlenost u Republici Hrvatskoj.....	29
4.3. Tržište rada u sektoru turizma	34
4.4. Visina plaće u sektoru turizma	36
5. TURIZAM – MOGUĆNOSTI U RJEŠAVANJU PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI.....	39
6. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA	43
SAŽETAK.....	47
SUMMARY	48

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Nezaposlenost uzrokuje negativne pojave u razvitku ekonomije Republike Hrvatske. O odnosu ukupnog razvitka i ostvarenja bruto domaćeg proizvoda po stanovniku ovisi investicijski potencijal gospodarstva, a time i zaposlenost i ukupni razvitak. Problem nezaposlenosti jedan je od najvećih problema s kojima se susreće Republika Hrvatska.

Rješavanje navedenog problema je sam po sebi zahtjevan i složen proces, a ne prepoznavanje uloge sektora turizma kao jedne od mogućnosti za rješavanje problema nezaposlenosti, otežava sam proces rješavanja problema i stvara novi. Trenutno, uslužni sektor je najveći stvaratelj radnih mjesta, pri čemu sektor turizma u usporedbi s drugim ekonomskim granama generira najviše novih radnih mjesta. Generiranjem novih radnih mjesta u sektoru turizma, stvaraju se nova radna mjesta u granama povezanim s turizmom. Otvaranjem novih radnih mjesta dolazi do povećanja prihoda od sektora turizma koji su velike važnosti za ukupan prihod Republike Hrvatske. Prema podacima Hrvatske Gospodarske Komore, devizni prihodi u 2017. godini iznose 18% u odnosu na BDP, što predstavlja najveći udio u Europi u usporedbi s drugim zemljama. Gledajući statističke podatke i analize, može se uočiti da je turistička djelatnost jedna od najvažnijih gospodarskih grana suvremenog svijeta iako nije od jednake važnosti u svim zemljama. Mnogobrojne zemlje svijeta su prepoznale potencijal sektora turizma te su ga iskoristile za smanjenje stope nezaposlenosti.

Pomoću mnogobrojnih statističkih podataka i prepoznavanjem potencijala uloge sektora turizma u problemu nezaposlenosti moguće je postići zaposlenost raznih skupina od kojih se najosjetljivijima smatraju mladi i dugoročno nezaposleni. Republika Hrvatska posjeduje potencijal za rješavanje problema nezaposlenosti putem sektora turizma, ono što je preostalo je kreirati takvo okruženje u kojem je to moguće i poduzeti takve mjere koje to omogućuju.

1.2. Cilj rada

Cilj ovoga rada je prikazati stanja, mogućnosti, uloge te povezanost tri komplementarna faktora, a to su:

- sektor turizma u gospodarstvu Republike Hrvatske,
- stanje na tržištu rada i tržištu rada u sektoru turizma
- mogućnosti sektora turizma u rješavanju problema ne zaposlenosti

U prikazivanju ovih ciljeva rada bit će navedeni mnogobrojni čimbenici koji su utjecali na navedene faktore, uloga sektora turizma u gospodarstvu Republike Hrvatske, aktivnosti koje su dovele do postojećeg stanja na tržištu rada općenito u Republici Hrvatskoj, ali i tržištu rada u sektoru turizma. U konačnici, definirati će se mogućnosti samog sektora turizma u rješavanju kompleksnog problema nezaposlenosti.

1.3. Metode rada

Za potrebe izrade rada korišteni su sekundarni izvori podataka. Podaci su prikupljeni iz relevantne stručne i znanstvene literature koja se bavi problematikom nezaposlenosti, tržištem rada, hrvatskim gospodarstvom te turizmom. Pri izradi rada, korištene su metode poput metode analize, metode sinteze, metode komparacije te metode deskripcije. Metoda analize je korištena zbog složenih ekonomskih i turističkih pojmova koji se svode na jednostavnije dijelove. Metoda sinteze služi za spajanje jednostavnih misaonih dijelova u složene cjeline kako bi se stvorila jedinstvena i povezana cjelina. Za uspoređivanje određenih pojava sa različitim zemljama svijeta ili manjim regijama, kao što su pojave u turizmu, gospodarstvu te tržištu rada koristila se metoda komparacije. Metoda deskripcije služi za jednostavan opis pojmova u ekonomskom i turističkom smislu, za očitavanje postojećih činjenica te za potvrđivanje odnosa i veza među promatranim činjenicama. Na temelju opisanih pojmova i činjenica te na temelju povezanosti među njima donesen je opći sud na cjelokupnu problematiku rada.

1.4. Struktura rada

Završni rad je podijeljen na šest međusobno povezanih dijelova, zajedno sa uvodnim dijelom i zaključkom.

U prvom, uvodnom dijelu opisan je i definiran cilj rada kao i problem na kojem se rad temelji, korištene metode rada kao i cjelokupna struktura rada.

Drugi dio rada se odnosi na općenito definiranje djelatnosti turizma; opisivanje turizma na globalnoj razini, navođenje prijedloga i mogućnosti za napredak na globalnoj razini, opis turizma u Hrvatskoj; trenutno stanje, usporedba s prethodnim godinama, usporedba sa zemljama EU i drugim turističkim velesilama te prikaz trenutnih trendova u turizmu.

U trećem dijelu rada se prikazuje uloga sektora turizma u gospodarstvu Republike Hrvatske, odnosno opisuje se postojeće stanje, prikazuju se usporedbe sa prethodnim godinama i drugim državama. Definiraju se strategije razvoja, prikazuju konkurentske prednosti Republike Hrvatske te u konačnici prikazuje se ponuda sektora turizma kao i pokazatelji uloge sektora turizma u gospodarstvu Hrvatske.

Četvrti dio rada opisuje tržište rada, postojeće stanje na tržištu rada u Republici Hrvatskoj kao i stanje na tržištu rada u sektoru turizma. Prikazuju se stope nezaposlenosti prema demografskim razinama, kritične kategorije, usporedbe zaposlenosti i nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj i usporedba s drugim turističkim velesilama. Nadalje, prikazuje se ponuda poslova u turizmu potražnja za njima te u konačnici visine plaća u sektoru turizma.

U sljedećem, petom dijelu se objašnjavaju mogućnosti turizma u rješavanju problema nezaposlenosti, prikazuju se prednosti ulaska u granu turizma te prilike i mogućnosti za sve one koju su tek završili školovanje ili imaju radnog iskustva u turizmu.

Konačno, u šestom posljednjem dijelu, iznose se zaključna razmatranja i kritički osvrt na temu.

2. OPĆENITO O DJELATNOSTI TURIZMA

2.1. Pojam i definicija turizma i turističke djelatnosti

Turizam predstavlja ukupnost pojava i odnosa koji proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, s time da putovanje mora biti poduzeto radi odmora i uživanja i da se s njime ne zasniva stalno prebivalište te da se ne obavlja gospodarska djelatnost. Turizam se u jednoj od prvih definicija opisuje kao pojava modernog doba koju prate potreba za odmorom i potreba za promjenom krajolika te zainteresiranost za ljepote krajolika, radosti i užitak boravka u drugačijoj okolini od uobičajene. „Današnja definicija turizma potječe od Svjetske turističke organizacije (UNTWO, 1999.) prema kojoj turizam uključuje sve aktivnosti proizašle iz putovanja i boravaka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju.¹“

„Prema Zakonu o turističkoj djelatnosti donesenom 1996. godine, turistička djelatnost je pružanje usluga putničke agencije, turističkog vodiča, prijatelja, animatora, zastupnika, pružanje usluga u nautičkom, seljačkom, zdravstvenom, kongresnom, športskom, lovnom i drugim oblicima turizma, pružanje ostalih turističkih usluga i dr. ²“

„Novi Zakon o pružanju usluga donosi uređenje usluga u turizmu, načina i uvjeta za pružanje tih usluga, ugovor o putovanju u paket-aranžmanu i ugovor o povezanom putnom aranžmanu te prava i obveze trgovca i putnika u vezi s tim ugovorima.³“

Prema Zakonu o pružanju usluga u turizmu objavljenom u NN 130/2017 (27.12.2017.), usluge u turizmu mogu pružati: trgovačka društva, zadruge, trgovci pojedinci i obrtnici, sa sjedištem u Republici Hrvatskoj ili drugoj državi ugovornici Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru i Švicarskoj Konfederaciji koji su registrirani za pružanje usluga u turizmu i koji ispunjavaju uvjete

¹ Leksikografski zavod Miroslav Krleža, raspoloživo na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763>

² NN 8/1996 (31.01.1996.), Zakon o turističkoj djelatnosti, I. OPĆE ODREDBE, članak 1., raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_01_8_119.html

³ NN 130/2017 (27.12.2017.), Zakon o pružanju usluga u turizmu, DIO PRVI, OPĆE ODREDBE, Predmet Zakona, Članak 1., raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_12_130_2982.html

za pružanje tih usluga u skladu s Zakonom o pružanju usluga u turizmu i propisima donesenim na temelju Zakona o pružanju usluga u turizmu.

Nadalje, prema Zakonu o pružanju usluga u turizmu objavljenom u NN 130/2017 (27.12.2017.), usluge u turizmu mogu pružati:

- Javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima,
- Zdravstvene ustanove,
- Trgovačka društva za obavljanje zdravstvene djelatnosti i privatni zdravstveni radnici,
- Ustanove u kulturi, sindikati, udruge, škole, visoka učilišta i druge odgojno-obrazovne ustanove
- Crkva ili vjerska zajednica
- Poljoprivrednici koji sukladno posebnom propisu kojim se uređuje poljoprivreda obavljaju poljoprivrednu djelatnost na poljoprivrednom gospodarstvu, ovlaštenici za ribolov, ovlaštenici za akvakulturu, lovo ovlaštenici i šumo posjednici u šumama kojih su vlasnik/ili posjednik
- Fizičke osobe – građani, državljani države koja nije država ugovornica Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru i Švicarske Konfederacije koji imaju prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj
- Pravna osoba i fizička osoba s poslovnim nastanom i registriranom djelatnošću za pružanje usluga u turizmu u drugoj državi ugovornici Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru i Švicarskoj Konfederaciji mogu u Republici Hrvatskoj pružati usluge u turizmu sukladno propisu kojim se uređuje pravo na poslovni nastan i slobodu pružanja usluga, ako ispunjavaju uvjete za pružanje pojedine usluge u turizmu propisane ovim Zakonom.⁴

⁴ NN 130/2017 (27.12.2017.), Zakon o pružanju usluga u turizmu, DIO PRVI, OPĆE ODREDBE, Pružatelji usluga u turizmu, Članak 5., raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_12_130_2982.html

2.2. Turizam na globalnoj razini

Značajna godina za globalnu turističku zajednicu je bila 2017. godina te je proglašena godinom održivog turizma, odnosno godina u kojoj se pridaje veliki značaj turizmu zbog njegovog doprinosa u razvoju i transformaciji svijeta. Aktivnosti i događaji koji su bili prožeti 2017. godinom su pomogli kako bi se podigla svijest o važnosti i ulozi sektora turizma u polju ekonomije, te u polju kulturnog i ekološkog očuvanja. Tijekom 2017. godine svjetska turistička organizacija WTO je održavala konferencije diljem svijeta u kojem je naglašavala važnost i mogućnosti turizma pri čemu je veliku pozornost pridala samim turistima koji čine turizam. Iz održanih konferencija diljem svijeta, donesen je zaključak organizacije u kojem se smatra da je potrebno fokusirati se na maksimiziranje socijalnih i ekonomskih faktora u turizmu, ne narušavajući okoliš i ne ugrožavajući društvo. Iako je tijekom određenog razdoblja mnogo toga ispunjeno, još mnogo toga se treba postići.

„Koncept razvoja održivog turizma započeo je konceptom održivog razvoja. Koncept održivog razvoja podrazumijeva proces postizanja ravnoteže između gospodarskih, socijalnih i okolišnih zahtjeva, kako bi se osiguralo zadovoljavanje potreba sadašnje generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.“⁵ Godine 2015. utvrđeno je 17 ciljeva koji se skupno nazivaju Program 2030. te su objavljeni na stranicama ODRAZ-a pod nazivom Novi izazov – Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. te su sažeto objašnjeni u daljnjem tekstu:

1. Iskorjenjivanje siromaštva

Od 1990. godine, ekstremna stopa siromaštva smanjena je za više od 50%, iako još uvijek jedna od pet osoba u regijama u razvoju i dalje živi s manje od 1,25 USD dnevno. Siromaštvo ne obilježava samo nedostatak prihoda i resursa za održivo življenje, siromaštvo obilježavaju i glad, pothranjenost, ograničen pristup obrazovanju i drugim osnovnim uslugama, socijalna diskriminacija i isključivanje kao i nedostatak sudjelovanja u donošenju odluka. Do kraja 2030. cilj je iskorijeniti ekstremno siromaštvo, kao i ostala obilježja siromaštva.

⁵ Pavić-Rogošić, L., Jagnjić M., ODRAZ (2015.) Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030., Zagreb, studeni 2015., str. 5-16., raspoloživo na: <http://www.odraz.hr/hr/nase-teme/odrzivi-razvoj>

2. Iskorjenjivanje gladi

Cilj je udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane, a posebno osjetljive skupine žena i obiteljskih poljoprivrednih proizvođača. Potrebno je povećati razinu investiranja u suradnji s drugim zemljama, u seosku infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savjetodavne usluge, razvoj tehnologije i drugo.

3. Zdravlje i dobrobit

Na globalnoj razini, želi se prepoloviti broj smrtnih slučajeva i povreda do kojih dolazi u prometnim nesrećama, postići univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, osigurati dostupnost kvalitetnih osnovnih usluga zdravstvene zaštite, smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja uzrokovanih zagađenjem zraka, vode i tla.

4. Kvalitetno obrazovanje

Veliki napredak postignut je u povećanju pristupa obrazovanju na svim razinama i stope upisa u škole, posebno žena i djevojaka te razine osnovne pismenosti. Do kraja 2030. se želi osigurati besplatno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve djevojčice i dječake, dostupnost tehničkog, stručnog, tercijarnog i univerzitetskog obrazovanja za sve žene i muškarce. Svi ovi ciljevi za konačan cilj imaju usaditi znanje svim učenicima kako bi mogli dalje unaprjeđivati održivi razvoj.

5. Rodna ravnopravnost

Omogućavanjem jednakog pristupa ženama i djevojkama obrazovanju, zdravstvenoj skrbi, zastupljenosti u političkim i ekonomskim procesima donošenja odluka, dolazi do poticaja održivoj ekonomiji, a time i donosi korist društvu i čovječanstvu u cjelini.

6. Pitka voda i higijenski uvjeti

Smatra se da će do 2050. godine, jedna od četiri osobe vjerojatno biti okružena problemom nestašice pitke vode. Do 2030. godine cilj je postići univerzalan i jednak pristup sigurnoj i pitkoj vodi te sanitarnim i higijenskim uvjetima za sve. Do kraja 2020. potrebno je zaštititi i obnoviti sve ekosustave povezane s vodom što uključuje planine, šume, plavna zemljišta, rijeke, izvore i jezera.

7. Pristupačna i čista energija

Održiva energija je prilika koja mijenja živote, gospodarstva i planet. Inicijativom „Održiva energija za sve“ pokušava se osigurati univerzalni pristup modernim energetskekim uslugama, poboljšati učinkovitost i povećati korištenje obnovljivih izvora.

8. Dostojanstven rad i gospodarski rast

Ono što se želi postići u ovom cilju je viša razina ekonomske produktivnosti putem diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacija, fokusirajući se na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore. Do kraja 2020. provedbom „Globalnog pakta o zapošljavanju“ želi se smanjiti udio mladih koji nisu niti zaposleni niti u procesu obrazovanja.

9. Industrija, inovacije i infrastruktura

Za proces industrijalizacije potreban je proces tehnološkog razvoja i inovacije, a bez industrijalizacije ne može početi proces održivog razvoja. Do 2020. godine žele se podržati domaće tehnologije, istraživanja te inovacije kao i pristup informacijama i besplatnom internetu u najnerazvijenijim zemljama.

10. Smanjene nejednakosti

Iako je dohodovna nejednakost između zemalja možda smanjena, nejednakost unutar zemalja je porasla. Kako bi se smanjile nejednakosti, potrebno je voditi računa o potrebama ugrožene i marginalizirane populacije.

11. Održivi gradovi i održive zajednice

Do kraja 2030. godine se želi osigurati pristup za sve adekvatnom, sigurnom i jeftinom smještaju i osnovnim uslugama. Također želi se poboljšati javni prijevoz s time da se vodi računa o potrebama ranjivih skupina kao što su žene, djeca, osobe s invaliditetom i starije osobe.

12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Kod odgovorne potrošnje i proizvodnje do 2030. godine nastoji se postići održivo upravljanje i učinkovito korištenje prirodnih resursa. Također, nastoji se smanjiti bacanje hrane po stanovniku na razini maloprodaje te smanjiti gubitke hrane u proizvodnji i lancima prodaje. Velika pozornost pridaje je ponovnoj upotrebi materijala.

13. Odgovor na klimatske promjene

Jedan od globalnih izazova koji ne poznaje administrativne granice. Izazov koji zahtijeva suradnju na međunarodnoj razini za pomoć zemljama u razvoju i koji utječe na ljude u širem i užem okruženju. Za rješavanje ovog izazova usvojen je globalni sporazum u Parizu u prosincu 2015. godine.

14. Život ispod vode

Cilj je značajno spriječiti i smanjiti sve vrste zagađivanja morskih resursa, a posebno onih koji dolaze s kopna. Do kraja 2020. se želi osigurati održivo upravljanje morskim i obalnim eko sustavima, zaštititi ih te poduzeti akcije za njihovu obnovu.

15. Život na kopnu

U skladu s obvezama prema međunarodnim sporazumima, do kraja 2020. godine potrebno je osigurati očuvanje, obnovu i održivo korištenje kopnenih slatkovodnih eko sustava i njihovog okruženja, poduzeti hitne i značajne aktivnosti za smanjenje degradacije prirodnih staništa, zaustaviti gubitak biološke raznolikosti te zaštititi i spriječiti izumiranje ugroženih vrsta.

16. Mir i pravda / snažne institucije

Smanjenje nezakonitih tijekova novca i oružja, smanjenje korupcije i podmićivanja te borba protiv svih oblika organiziranog kriminala su jedni od ciljeva koji se žele postići do kraja 2030. godine. Značajno smanjenje svih oblika nasilja i s njima povezanih stopa smrtnih slučajeva su još neki od ciljeva koji se žele postići.

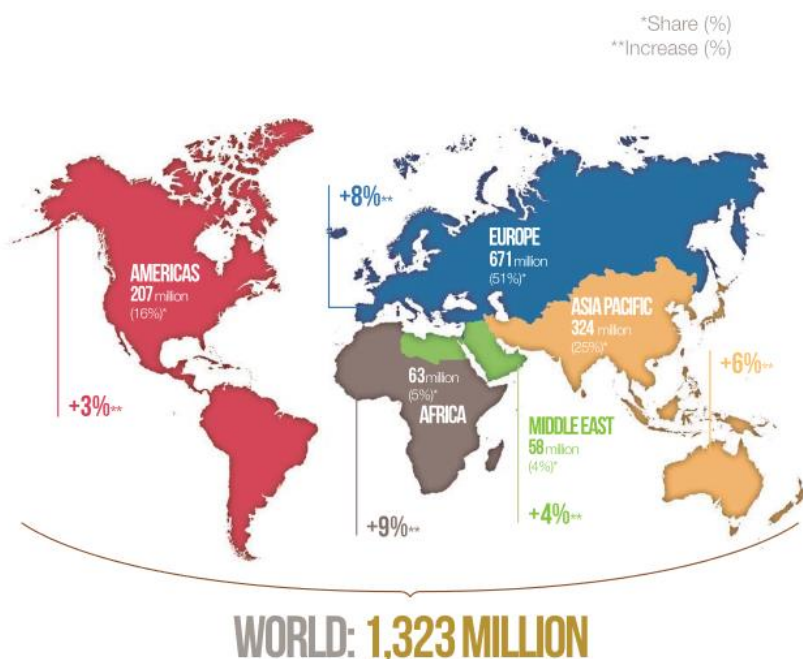
17. Partnerstvo za ciljeve

Cilj koji je potreban na nacionalnoj, lokalnoj te međunarodnoj razini. Međusobna suradnja te potpora među zemljama jedni su od glavnih faktora koji omogućuju ispunjene svih prethodnih ciljeva.

Zadatak je svjetske turističke organizacije ispuniti 17 ciljeva održivog razvoja u kojem se susreće sa raznim izazovima u kojem je jedan od najvećih, ispuniti te ciljeve u dogovoru s partnerima te s međusobnom suradnjom na nacionalnoj, lokalnoj i međunarodnoj razini s obzirom na tehnologiju, održivost i sigurnost današnjeg doba.

2.2.1. Brojke u turizmu na globalnoj razini

Prema podacima godišnjeg izvještaja svjetske turističke organizacije iz 2017. godine, zabilježeno je 1,323 milijuna dolazaka internacionalnih turista, što predstavlja 7% odnosno 84 milijuna više dolazaka od prethodne 2016. godine. Europa bilježi porast posjećenosti od 8% što je 6% više u odnosu na prethodnu godinu te posjeduje stopu posjećenosti u prosjeku od 4.4% do 12.4 % dok je najveća posjećenost na Mediteranu od 12.4%, a zatim na zapadu Europe od 7.1 %. Azija i Pacifik bilježe pad posjećenosti gdje je stopa posjećenosti pala od 7.7% na 5.9%. Stopa posjećenosti Azije i Pacifika kreće se u prosjeku od 3.4% do 10.4%, gdje svi dijelovi Azije i Pacifika bilježe značajne padove u posjećenosti dok južni dio i jugoistočni dio jedini bilježe značajniji rast stope posjećenosti u prosjeku od 8.4% do 10.4%. Afrika bilježi porast stope posjećenosti od 1.4% odnosno bilježi stopu posjećenosti od 9% gdje najveću stopu posjećenosti posjeduje sjeverni dio Afrike. Srednji istok kao zasebna cjelina bilježi porast stope posjećenosti od 0.1% te ima stopu posjećenosti od 4.4%. Sjeverna i južna Amerika kao jedna cjelina bilježe stopu posjećenosti od 3.2 % što je povećanje od 0.2 % u odnosu na prethodnu godinu. Najposjećenije područje je južni dio Amerike koji bilježi porast od 2.1% odnosno posjeduje stopu posjećenosti od 8.4%.

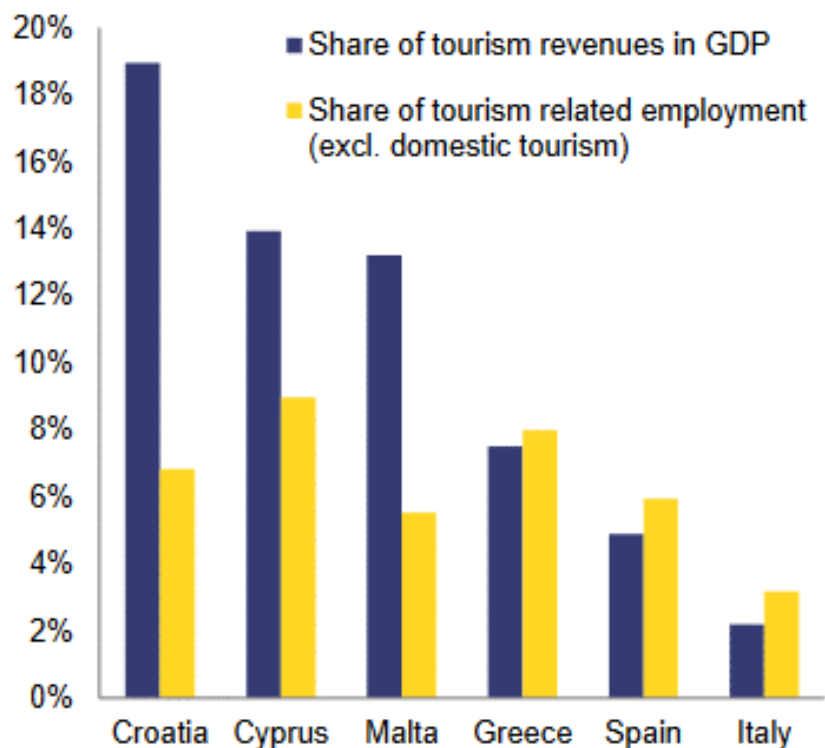

Slika 1. Internacionalni dolasci turista u 2017. godini

Izvor: UNWTO Annual Report 2017, raspoloživo na: <http://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2017>

2.3. Turizam u Republici Hrvatskoj

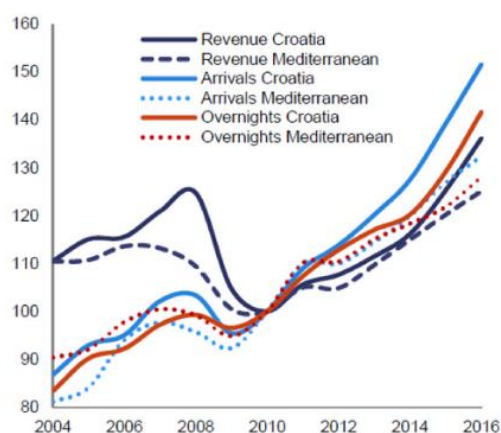
Republika Hrvatska je zemlja koja obiluje prirodnim i kulturološkim znamenitostima, atrakcijama, čistim i kristalnim vodama te gastronomijom karakterističnom za razna podneblja Hrvatske te sa svojim povoljnim lokacijama postaje jedna od najvažnijih turističkih destinacija svjetske razine. Turizam u Republici Hrvatskoj su obilježili razni padovi, no u posljednjih nekoliko godina hrvatski turizam bilježi rast što se može vidjeti po raznim statističkim izvodima koji prikazuju porast stope posjećenosti inozemnih i domaćih turista, otvaranju sve većeg broja smještajnih kapaciteta te porastu atrakcija te događaja koji privlače turiste u gradove diljem Republike Hrvatske. Turizam je vodeći sektor u hrvatskom gospodarstvu koji pospješuje rast dohotka u EU i ima izrazite koristi od toga kao i od niskih cijena nafte te nestabilnosti konkurentskih zemalja. Prema posljednjim podacima, Hrvatska ima oko 19% udjela u GDP-u te posjeduje najveći udio od svih zemalja Europske Unije.

Slika 2. Prihodi od turizma 2016. godine

Izvor: Tourism Industry: Beyond the Sun and Sea, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/croatias-tourism-industry-beyond-sun-and-sea_en, str. 2

Ipak, prethodnih godina Hrvatska je nadmašivala konkurente u privlačenju stranih turista, gdje je premašila prosjek zemalja sjevernog Mediterana u povećanju prihoda i noćenja te dolazaka stranih gostiju. Prema istraživanjima studije Croatia's Tourism Industry: Beyond the Sun and Sea koju su sastavili stručnjaci Europske komisije Orsini K. i Ostojić V., prosjek turističke potrošnje je iznosio oko 70% prosjeka mediteranskih zemalja, za što smatraju da su odgovorne dijelom niže cijene koje su bile za 30% niže nego u drugim mediteranskim zemljama. Dio rada je posvećen dohodovnoj i cjenovnoj elastičnosti turističke potražnje, gdje je potražnja modelirana kao funkcija kupovne moći u EU, relativnih cijena turističkih usluga te troškova puta za svaku određenu destinaciju. „Ekonometrijska analiza tako je pokazala da se za svaki postotni bod povećanja BDP-a u EU povećava broj dolazaka za 4,3% u Hrvatskoj, 4,0% u Grčkoj, 3,8% u Španjolskoj i samo 2,8% u Italiji. To čini Hrvatsku najviše dohodovno elastičnim odredištem na sjeveru Mediterana te objašnjava izvrsnu izvedbu hrvatskog turizma tijekom proteklih nekoliko godina (kao i kontrakciju u godinama krize).“⁶ S druge strane bez obzira na promatranu varijablu, Hrvatska posjeduje najnižu cjenovnu elastičnost među sjevernim zemljama Mediterana što se objašnjava činjenicom da je hrvatski turizam manje osjetljiv na promjene u relativnim cijenama.

Slika 3. Dolasci, noćenja i prihodi od stranih gostiju u Hrvatskoj i zemljama sjevernog Mediterana

Izvor: Croatia's Tourism Industry: Beyond the Sun and Sea, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/croatias-tourism-industry-beyond-sun-and-sea_en, str. 2

⁶ Turizam u Hrvatskoj: usporedba s drugim mediteranskim destinacijama prema Orsini K., Ostojić V., Croatia's Tourism Industry: Beyond the Sun and Sea, 2018. , raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/turizam-u-hrvatskoj-usporedba-s-drugim-mediteranskim-destinacijama/>

2.3.1. Turizam Republike Hrvatske u brojkama

Turizam Republike Hrvatske mijenjao tijekom godina. Turizam u Hrvatskoj je procvjetao po prvi put 1980. godine kada se počinje shvaćati uloga sektora turizma te utjecaj na gospodarstvo i na druge sektore kao i utjecaj i uloga kod podizanja životnog standarda stanovnika. U početcima kada je Hrvatska tek prepoznala ulogu sektora turizma vidljivo je da je iako na manji broj postelja, prosječni broj noćenja po postelji i po dolasku turista bio znatno veći nego 2017. godine iako je Hrvatska 2017. godine imala više od 50% više turista u odnosu na 1980. godinu. Koeficijenti prosječnog broj noćenja po postelji te prosječnog broja noćenja po dolasku turista su pali 2010. godine u usporedbi s 1980. godinom, dok se broj noćenja te broj turista povećao tek za otprilike 3000. Tijekom sljedećih pet godina broj noćenja te broj turista su se naglo povećali dok su prosječni koeficijenti i dalje niži od onih u 1980. godini. Godine 2016. dolazi do slabog porasta broja turista i broja noćenja dok prosječni koeficijenti u odnosu na prošlu godinu padaju. Prema statističkim podacima, 2017. godina je najuspješnija godina od 1980. godine po broju turista koji se povećao za otprilike 12% u odnosu na prethodnu godinu, po broju noćenja koji se povećao otprilike za 11% u odnosu na prethodnu godinu te koeficijent prosječnog broja noćenja po postelji koji iznosi 71. Najviše dolazaka ostvareno je u mjesecu srpnju, ukupno 4.346.419,00 dolazaka, dok je najviše noćenja ostvareno u mjesecu kolovozu, ukupno 26.826.651,00.⁷

Tablica 1. Osnovni pokazatelji razvoja turizma kroz godine

Osnovni pokazatelji razvoja turizma kroz godine					
	1980.	2010.	2015.	2016.	2017.
Broj postelja u (000)	692	910	1.029	1.134	1.208
Broj turista (u 000)	7.929	10.604	14.343	15.463	17.431
Broj noćenja (u 000)	53.600	56.416	71.605	77.918	86.200
Prosječni broj noćenja po postelji	77	62	70	69	71
Prosječni broj noćenja po dolasku turista	6,8	5,3	5	5	5

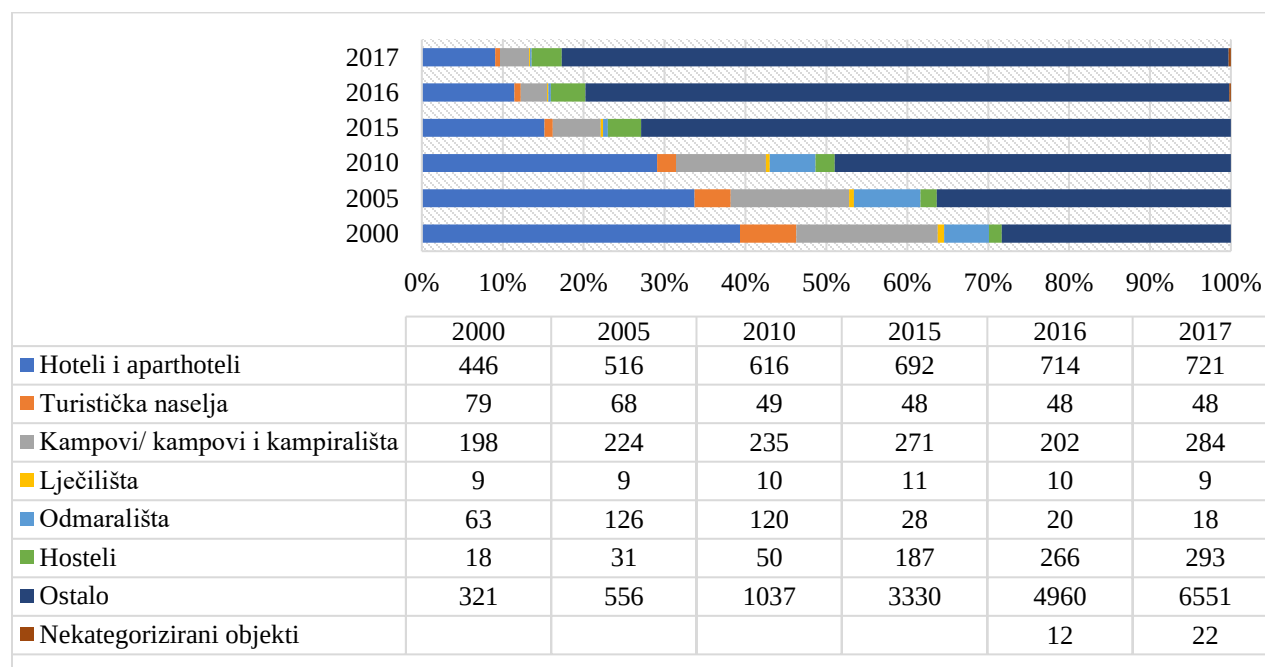
Izvor: Izrada autora prema: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2017., dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages//AA_2018_c-dokumenti//180608_HTZTUBHR_2017.PDF

Smještajni kapaciteti Republike Hrvatske su se drastično povećavali i smanjivali tijekom godina ovisno o preferencijama i trendovima u turizmu. 2000.-ta godina je godina u kojoj su prednjačili hoteli te aparthoteli, kampovi te ostali smještajni objekti. U sljedećih 5 godina primjećuje se utjecaj

⁷ Podaci prema Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama (2017), raspoloživo na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages//AA_2018_c-dokumenti//180608_HTZTUBHR_2017.PDF

masovnog turizma što se očituje u povećanju broja hotela, odmarališta, hostela i ostalih objekata. U razdoblju od 2010. do 2017. primjećuje se drastičan porast broja ostalih objekata odnosno privatnih iznajmljivača te hostela. Broj hotela i aparthotela kao i broj kampova i kampirališta se povećao u nešto slabijim razmjerima. Broj turističkih naselja se tijekom godina smanjivao te je posljednjih godina u stagnaciji dok se broj lječilišta i odmarališta smanjio tijekom godina. U posljednje dvije godine odnosno 2016. i 2017. godine, uvedena je nova kategorija objekata, a to su nekategorizirani objekti kojih trenutno u 2017. godini ima tek neki manji broj. Što se tiče same kategorizacije hotelskih objekata, najveći postotak se odnosio na hotele kategorije sa 3 zvjezdice dok se posljednjih nekoliko godina taj postotak odnosi na hotele sa 4 zvjezdice. Također potrebno je naglasiti da veliku ulogu u popunjavanju smještajnih kapaciteta i povećanju broja posjećenosti ima i nautički turizam. 2017. godine obuhvaćeno je 140 luka nautičkog turizma na morskoj obali Hrvatske, od toga 70 marina (13 suhih) i 70 ostalih luka nautičkog turizma.⁸

Tablica 2. Broj smještajnih jedinica po vrstama objekata od 2000.-2017. godine (stanje 31. kolovoza)

Izvor: Izrada autora prema: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2017. dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages//AA_2018_c-dokumenti//180608_HTZTUBHR_2017.PDF

⁸ Prema podacima DZS (2017) NAUTIČKI TURIZAM, Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2017., raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-04_01_2017.htm

2.3.2. Stavovi i potrošnja turista u Republici Hrvatskoj

Zahvaljujući provedenim Tomas istraživanjima tijekom godina, moguće je uvidjeti razloge dolaska turista, njihove motive i ciljeve, kao i ono što ih privlači i odbija te što bi Republika Hrvatska trebala promijeniti u sektoru turizma. Iako Republika Hrvatska posjeduje prirodne ljepote, kulturnu baštinu vrijednu divljenja, prekrasne plaže i kristalno čiste vode, vidljivo je da turistima tijekom godina prestaje biti privlačan efekt masovnog turizma te da ih privlače gradovi i zemlje u kojima je prisutan kontinentalan turizam, zdravstveni turizam, wellness turizam te gdje imaju veliku ponudu gastronomije. Hrvatska trenutno svoju ponudu bazira na suncu, moru i plaži što dugotrajno neće biti isplativo s obzirom na stavove i preferencije potrošača. Prema mišljenjima stručnjaka ponuda Republike Hrvatske će doći u situaciju stagnacije zbog svoje uobičajene ponude sunca mora i plaže što se vidi i u rezultatima Tomas istraživanja.

Prema posljednjim podacima, najveći postotak turista dolazi sa svojim partnerom te sa automobilom kao prijevoznim sredstvom u destinacije za koje su saznali putem weba odnosno putem društvenih medija. Aktivnosti koje obavljaju su kupanje te plivanje, obilazak te kušanje tradicionalnih te za ovo podneblje karakterističnih jela u restoranima, slastičarnama te kafićima, zatim odlazak na lokalne zabave, posjet znamenitostima, nacionalnim parkovima te zaštićenim područjima. Aktivnosti koje najmanje obavljaju su odlazak u ribolov, kazalište i priredbe, planinarenje, jahanje te golf. Turisti su uglavnom zadovoljni cjelokupnom ponudom, dok ponudom same destinacije nisu. Ono što turisti najviše izdvajaju su ljepote prirode i krajolika, ljubaznost osoblja u smještajnom objektu, osobna sigurnost, pogodnost za provođenje obiteljskog odmora te atmosfera odnosno ugođaj. U kategoriju visokog zadovoljstva su svrstali kvalitetu objekata i izgled objekata kao i hranu u smještajnim objektima, nadalje visoku ocjenu su dali i izgledu plaža kao i očuvanosti i dostupnosti istih. Ono na što bi trebalo obratiti pozornost su sportski programi, raznolikost kulturnih manifestacija, mogućnosti za kupnju, biciklističke staze, na organizaciju prometa u mjestu te segment koji je dobio najnižu ocjenu je program za loše vrijeme.

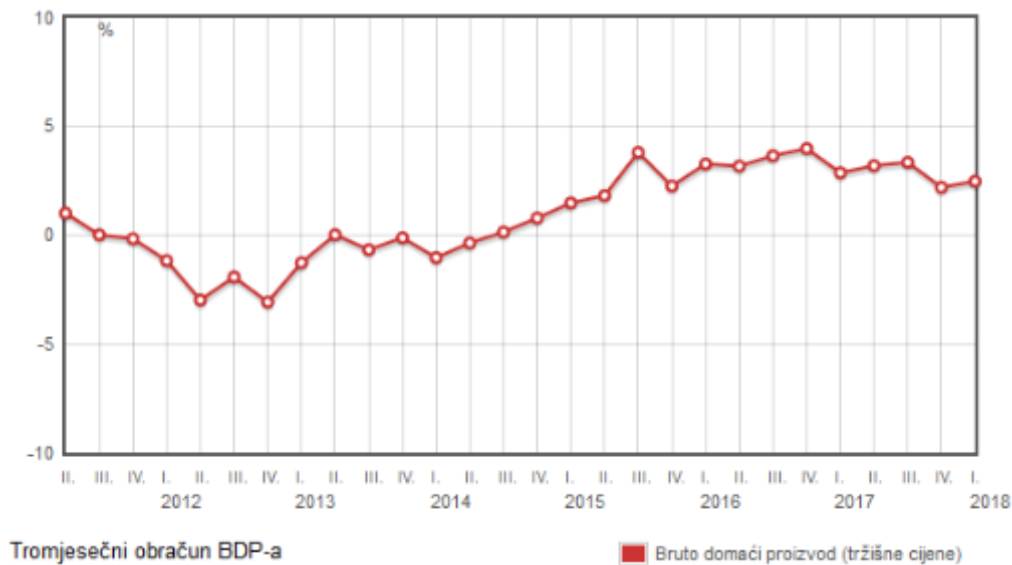
Rezultati Tomas istraživanja potvrdili su uspješnu turističku sezonu 2017. godine, gdje se ističu promjene u Hrvatskoj ponudi i uspješan rast od 2014. godine, ali gdje utjecaj lokalnog stanovništva i ljubaznost istih, ponuda gastronomije te faktor vrijednost za novac u odnosu na konkurenciju mijenjaju mišljenja turista u svezi dolaska u Republiku Hrvatsku na ponovni odmor.

3. ULOGA SEKTORA TURIZMA U GOSPODARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

U posljednja dva desetljeća, Republika Hrvatska prolazi kroz složen i zahtjevan tranzicijski proces koji je karakteriziran političkom i socijalnom nestabilnošću. Tranzicijski proces osim što je karakteriziran političkom i socijalnom nestabilnošću, obilježen je i globalnom ekonomskom krizom 2008. godine. Godina 2008. se smatra godinom u kojoj je Europska Unija proživljavala svoje najteže trenutke gdje su se urušavala svjetska gospodarstva, zatvarali milijuni radnih mjesta, padala potrošnja te su nanesene velike štete građanima i tvrtkama. Ono što je proživljavala Europska Unija, proživljavala je i Republika Hrvatska. Ekonomska kriza je ostavila dubok trag u hrvatskoj ekonomiji i gospodarstvu, no pomaci su vidljivi i Republika Hrvatska teži da postane gospodarsko politički najrazvijenija zemlja Europske Unije. Tijekom ekonomske krize u Hrvatskoj, formirani su novi gospodarsko političke grupacije koje zbog svojeg snažnog utjecaja počinju određivati budućnost države na međunarodnom tržištu.

Ulaskom u Europsku Uniju, Republika Hrvatska se morala prilagoditi novim uvjetima te provesti nove reforme u svom gospodarstvu, što je u konačnici bilo teško za izvesti. Iako je ulaskom u Europsku Uniju, Republika Hrvatska naišla na mnoge prepreke i zastoje, potencijali koje Europska Unija nudi mogu pomoći državi u njenom razvoju, što ona slabo koristi. Republika Hrvatska se trenutno velikim dijelom oslanja na sektor turizma koji je izbavio iz krize 2008. godine zbog svoje profitabilnosti, ali ponuda sektora turizma se i dalje zasniva na moru i suncu. Iako su brojke veće tijekom godina, standardna ponuda mora i sunca postaje sve zasićenija te država može doći u situaciju stagnacije ne samo u sektoru turizma već i na razini nacionalne ekonomije i gospodarstva.

Unatoč svim pretpostavkama hrvatska ekonomija raste, stopa nezaposlenosti je manja, banke su jače te investicije rastu, što je vidljivo iz makroekonomskih indikatora od strane Hrvatske Narodne Banke. Jedan od makroekonomskih indikatora je BDP, odnosno BDP po stanovniku koji izražava ekonomski rast te pokazuje ukupnu vrijednost proizvodnje svih finalnih dobara i usluga određene zemlje koja se promatra u razdoblju od godinu dana. U razdoblju od 2012. do 2018. godine, vidljivo je da je pad BDP-a bio značajan u 2012. godini te 2013. godini dok je u 2015. godini imao nagli porast. Od 2015. godine do 2018. godine vidljivi su manji padovi i rast.

Slika 4. BDP realne stope rasta

Izvor: Trenutni ključni pokazatelji na početnoj stranici DZS-a, raspoloživo na: <https://www.dzs.hr/>

Udio prihoda od turizma u BDP-u čini visokih 19% , što stavlja Republiku Hrvatsku u grupu sa Maltom i Ciprom koje imaju udjele od 14,5% i 13,2% kao zemlje koje se najviše oslanjaju na turizam. Istodobno Španjolska koja je popularnija zemlja i posjećenija od Republike Hrvatske ima svega 4,4% udjela turizma u BDP-u. Jedan od glavnih razloga tome je sezonalnost koja proizlazi iz činjenice da iako su brojke relativno visoke, Republika Hrvatska u odnosu na druge zemlje se ne bavi strateški niti dugoročno razvojem turizma. Iako hrvatski turizam ima visoki udio u BDP-u, dugoročno to nije preporučljivo za državu. Oslanjanjem samo na sektor turizma, gubi se važnost drugih sektora te se ne pridaje dovoljno pozornosti pri njihovom razvoju što može dovesti do nastanka problema u ekonomiji Republike Hrvatske. Turizam ima iznimno važnu ulogu u gospodarstvu te je glavni pokretač razvoja gospodarstva. Glavnu ulogu ima inozemna potražnja što se može vidjeti iz broja stranih posjetitelja i noćenja, sukladno tome se reflektira u prihodima od turizma i BDP-u Republike Hrvatske. Što se tiče makroekonomskih indikatora vidljivo je da BDP po stanovniku kao i tekući računi platne bilance rastu, inozemni dugovi se smanjuju kao i stope nezaposlenosti.

Tablica 3. Prikaz makroekonomskih indikatora u razdoblju od 2013. – 2017. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Broj stanovnika (u mil.) ^a	4,256	4,238	4,204	4,174	4,125
BDP (u mil. HRK, tekuće cijene) ^b	331.785	331.570	339.616	351.349	365.643
BDP (u mil. EUR, tekuće cijene)	43.808	43.456	44.630	46.664	49.013
BDP po stanovniku (u EUR)	10.293	10.254	10.616	11.180	11.882
BDP - realna godišnja stopa promjene (u %)	–0,5	–0,1	2,4	3,5	2,9
Prosječna godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena	2,2	–0,2	–0,5	–1,1	1,1
Tekući račun platne bilance (u mil. EUR)	414	858	2.018	1.204	1.902
Tekući račun platne bilance (u % BDP-a)	0,9	2,0	4,5	2,6	3,9
Izvoz robe i usluga (u % BDP-a)	42,8	45,3	48,1	48,8	51,2
Uvoz robe i usluga (u % BDP-a)	42,5	43,4	45,8	46,0	49,1
Inozemni dug (u mil. EUR, na kraju razdoblja)	45.803	46.416	45.384	41.668	40.069
Inozemni dug (u % BDP-a)	104,6	106,8	101,7	89,3	81,8
Inozemni dug (u % izvoza robe i usluga)	244,1	235,9	211,4	182,9	159,8
Otplaćeni inozemni dug (u % izvoza robe i usluga)	41,0	44,1	42,5	34,4	32,0
Bruto međunarodne pričuve (u mil. EUR, na kraju razdoblja)	12.908	12.688	13.707	13.514	15.706
Bruto međunarodne pričuve (u mjesecima uvoza robe i usluga, na kraju razdoblja)	8,3	8,1	8,0	7,6	7,8
Neto pozajmljivanje (+)/zaduživanje (-) konsolidirane opće države (u mil. HRK)	–17.517	–17.033	–11.687	–3.275	2.754
Neto pozajmljivanje (+)/zaduživanje (-) konsolidirane opće države (u % BDP-a)	–5,3	–5,1	–3,4	–0,9	0,8
Dug opće države (u % BDP-a)	80,4	84,0	83,7	80,2	77,5
Stopa nezaposlenosti (prema definiciji ILO-a, stanovništvo starije od 15 god.)	17,3	17,3	16,2	13,1	11,2
Stopa zaposlenosti (prema definiciji ILO-a, stanovništvo starije od 15 god.)	42,1	43,3	44,2	44,6	45,8

Izvor: Izrada autora prema: Hrvatska Narodna Banka, Glavni makroekonomski indikatori, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>

3.1. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

U daljnjem tekstu će biti detaljno objašnjena Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine koja je objavljena u Narodnim novinama, izdanje 55/2013.

Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine daje odgovor na pitanje kakav turizam Republike Hrvatske treba biti, kakav turizam Republika Hrvatska želi imati i kako ga treba razvijati. Strategijom razvoja se utvrđuju ključne aktivnosti turističke politike koje su usmjerene na osiguravanje proizvodnih, institucionalnih, organizacijskih i ljudskih pretpostavki za poboljšavanje konkurentne sposobnosti turizma Republike Hrvatske te kako koristiti resurse prema načelima odgovornog i održivog razvoja. Radi se o dokumentu koji bi trebao osigurati ulazak i uklapanje Republike Hrvatske u konsolidiranu turističku politiku Europske Unije putem novih razvojnih načela, strateških ciljeva i zadataka koji se žele ostvariti do 2020. godine. Pod razvojnim načelima podrazumijeva se razumijevanje razvojnog procesa, očekivanih promjena u makro okruženju te potreba za uspostavom preduvjeta za dugoročno održiv i konkurentan turistički razvoj Republike Hrvatske. „Konačno, budući da je riječ i o dokumentu koji bi trebao osigurati uklapanje Hrvatske u konsolidiranu turističku politiku Europske unije, Strategija razvoja turizma RH do 2020. predstavlja cjelovit konceptualni okvir koji omogućava:⁹

- Koordinirano djelovanje nositelja turističke politike i sustavno usuglašavanje mjera turističke politike
- Cjelovito razumijevanje ključnih pravaca razvoja hrvatskog turizma kao preduvjet privlačenja interesa potencijalnih domaćih i stranih ulagača te
- Ciljano usmjeravanje razvojno – investicijskog procesa i efikasno povlačenje sredstava EU fondova“

Završni dijelovi dokumenta odnose se na definiranje vizije i strateške razvojne ciljeve, odnosno na njihovu provedbu. Aktivnosti koje su usmjerene na razvoj proizvoda, razvoj smještajne ponude i turističke infrastrukture, investicije, marketing, jačanje ljudskih potencijala te upravljanje turističkim razvojem su aktivnosti na koje je posebno stavljen naglasak.

⁹ Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine(2013), NN 55/2013, I. Polazišta, raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html, MINT

3.1.1. Ponuda Republike Hrvatske u sektoru turizma

Ponuda Republike Hrvatske temelji se na prirodnom prostoru i bogatstvu kulturno – povijesne baštine, dok je manje razvijena u području kvalitete, raspoloživosti ili raznovrsnosti novostvorenih turističkih atrakcija. „Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta.“¹⁰ U ponudi prirodnih atrakcija najviše se ističe more, zatim razvedena obala i mnoštvo otoka, brojne očuvane prirodne plaže kao i zelenilo i šumovitost velikog dijela područja. S obzirom na ukupnu površinu, Republika Hrvatska ima veliki broj turistički atraktivno zaštićenih područja, gdje se veliki potencijal vidi u nerazvijenim područjima uz Dunav, Savu, Dravu, Unu, Kupu, Cetinu i druge rijeke kao i jezera i ostale unutarnje vode. Republika Hrvatska također posjeduje mnogo krških fenomena kao što su nacionalni parkovi Brijuni, Kornati, Mljet, zatim slapovi i sedrene barijere Plitvičkih jezera i rijeke Krke te stijene Velebita. Nadalje spilje, ponori, parkovi prirode Risnjak, Žumberak, Lonjsko polje Papuk i Kopački rit samo su neki elementi od raznolike prirodne ponude Republike Hrvatske. Kulturno – povijesna baština je također jedna od velikih osnova na kojoj se temelji hrvatski turizam. Povijesne jezgre Dubrovnika, Dioklecijanova palača u Splitu, Šibenska katedrala, povijesna jezgra grada Trogira, Eufrazijeva bazilika u Poreču ali i brojna druga povijesna dobra su temelji na kojima je izgrađena ponuda u sektoru turizma Republike Hrvatske. Potrebno je naglasiti kako Republika Hrvatska raspolaže sa još stotinama prirodnih i kulturno - povijesnih bogatstava, ali i ne materijalnih bogatstava na temelju kojih je moguće izgraditi još veću ponudu hrvatskog turizma, no čiji potencijali još nisu iskorišteni. Hrvatska ima 14 nematerijalnih kulturnih dobara na popisu UNESCO-ve nematerijalne kulturne baštine, najviše od svih naroda Europe. Raznolikost ponude gdje spada prirodna i kulturno – povijesna baština i ne materijalna bogatstva govori o bogatoj prošlosti Republike Hrvatske, kao i potencijalu države koja se ogleda u bogatoj baštini. Ono što je potrebno je prepoznati potencijale i iskoristiti ih za bolju budućnost sektora turizma, ali i za budućnost Republike Hrvatske.

¹⁰ Republika Hrvatska Ministarstvo kulture, Kulturna baština, raspoloživo na: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>

3.1.2. Turistička infrastruktura, opća infrastruktura i dostupnost

U usporedbi sa drugim turističkim velesilama, Hrvatska je izrazito siromašna i ne razvijena što se tiče turističkih atrakcija kao što su kongresni centri čiji gosti u prosjeku potroše 150-200 puta više nego ostali gosti, tematski ili zabavni parkovi, golf igrališta, centri za posjetitelje, tematske rute te slični sadržaji koji bi povezali sve dijelove Republike Hrvatske i u konačnici produžili sezonu. Centri planinskog i sportskog turizma, biciklističke staze s potrebnom infrastrukturom i suprastrukturom, centri za ronjenje i jedrenje su samo neki od sadržaja koji su potrebni na tržištu Republike Hrvatske.

Prometna infrastruktura u proteklih desetak godina razvijenija i poboljšana u odnosu na prethodne, što se najviše vidi uspostavljenim mrežama autocesta. U razvoj državnih, regionalnih i lokalnih cesta se nije ulagalo dovoljno što je jedan od razloga ne razvijene prometne infrastrukture u odnosu na druge turističke velesile. Prometna i turistička signalizacija, kao i prateći uslužni objekti uz ceste nisu i dalje dovoljno razvijeni kao ni organizacija prometa u destinacijama, naročito javni prijevoz, biciklističke staze, pješačke zone i mogućnosti parkiranja. „Jedan od najlošije razvijenih vidova prometa je željeznički promet, koji zbog lošeg stanja mreže i male brzine vožnje nema gotovo nikakvu važnost za turizam.“¹¹ Situacija s trajektnim i brodskim prijevozom je povoljnija nego prethodnih godina, učestalost i brzina veze je bolja, dok je većina otočnih luka i dalje nedovoljno opremljena. Prema podacima državnog zavoda za statistiku, 2017. godine ostvareno je 855 milijuna kuna prihoda od nautičkog turizma gdje je 598 milijuna kuna ostvareno samo od iznajmljivanja vezova.¹² Zračni promet je znatno povoljniji, najviše zbog lokacija međunarodnih zračnih luka, gdje je od njih sedam, pet na priobalnom području što omogućava dobru dostupnost trenutno najposjećenijih turističkih destinacija. U svibnju 2018. hrvatske zračne luke zabilježile su 1 044 tisuće putnika ili 16,3% više nego u istome mjesecu prošle godine. Najveći promet putnika ostvarila je zračna luka Split, s 301 tisućom putnika (porast od 18,5% u odnosu na svibanj 2017.),

¹¹ MINT, Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, NN 55/2013, raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html

¹² Prema podacima DZS-a, Nautički turizam, Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2017., raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-04_01_2017.htm

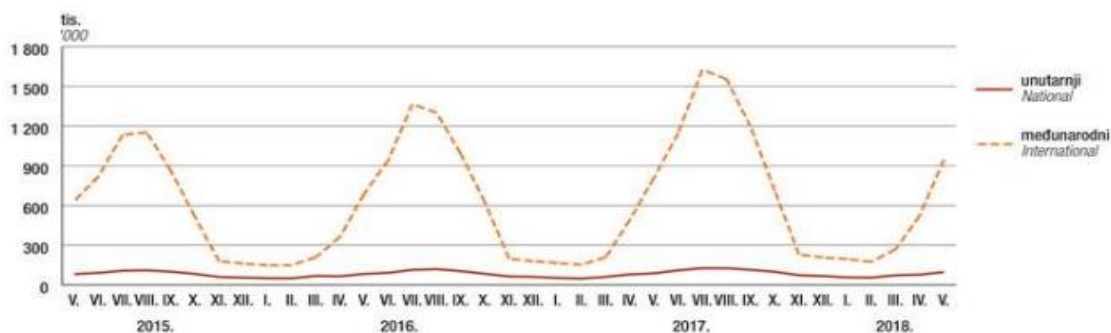
slijedi zračna luka Zagreb s 300 tisuća putnika (porast od 12,3% u odnosu na svibanj 2017.) i zračna luka Dubrovnik s 290 tisuća putnika (porast od 14,8% u odnosu na svibanj 2017.).¹³

Zahvaljujući kvalitetnim vodnim resursima i dobroj kvaliteti vode za piće za razliku od susjednih zemalja i drugih turističkih velesila, Republika Hrvatska može koristiti vodu za piće iz slavina. Sam sustav vodoopskrbe i elektroopskrbe zadovoljava potrebe stanovnika, a i posjetitelja u špici sezone. Sustav telekomunikacija koji je izuzetak u komunalnoj infrastrukturi je jedini sustav na kojem nije potrebno raditi promjene, dok je za druge podsustave potrebno vremena i napora kako bi se unaprijedili. Ono na što je potrebno obratiti pozornost su otpadne odvodnje i gospodarenje svim vrstama otpada.

Slika 5. Ostvareni prihod luka nautičkog turizma bez PDV-a u 2016. i 2017. godine

Izvor: DZS, Nautički turizam, Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2017., raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-04_01_2017.htm

Slika 6. Putnici u zračnim lukama prema vrstama prijevoza od svibnja 2015. do svibnja 2018.

Izvor: DZS, Promet u zračnim lukama u svibnju 2018., raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/05-01-04_05_2018.htm

¹³ Prema podacima DZS-a, Promet u zračnim lukama u svibnju 2018., raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/05-01-04_05_2018.htm

3.1.3. Proizvodi

Turistički proizvodi Republike Hrvatske se tijekom godina nisu mijenjali u većem dijelu, te se s obzirom na doprinos u turističkom prihodu dijele na dominantne proizvode odnosno proizvode koji donose minimalno 5% u strukturi prihoda i proizvode s izraženom perspektivom razvoja.

Dominantni proizvodi su dakle:

- Sunce i more - udio sunca i mora u ukupnom hrvatskom turističkom proizvodu već godinama ne pada ispod 85% fizičkog volumena s nešto manjim udjelom u prihodima s obzirom na njegovu nižu rentu. Na razvoj proizvoda su utjecala i stanja u drugim konkurentnim zemljama poput Grčke, Španjolske, Italije, Francuske i Turske.
- Nautički turizam - Proizvod koji je od sve veće važnosti i utjecaja na prihode zbog svoje globalne atraktivnosti. Zahvaljujući svojim prirodnim predispozicijama, Hrvatska je jedna od najpoželjnijih nautičkih destinacija na svijetu, što je vidljivo iz raznih statističkih podataka. Problem koji nautički turizam ima je ponuda yachting turizma u Hrvatskoj, odnosno ponuda novih vezova u marinama. Glavni uzrok tome je nepovoljno investicijsko okruženje.
- Poslovni turizam - individualni i grupni poslovni gosti čine stabilan izvor potražnje koji ovisno o trendovima mijenja samo svoja kvalitativna obilježjima. Prema istraživanjima, poslovni gosti čine stabilnih 10 do 15% udjela svih hotelskih gostiju. Problem poslovnog turizma se ogleda u činjenici da ne postoji dovoljno razvijen broj kongresnih centara.
- Kulturni turizam – zahvaljujući donošenju državne strategije razvoja kulturnog turizma, ali i brojnim drugim čimbenicima, razvoj ove grupe proizvoda je mnogo brži i uspješniji. Problem kulturnog turizma je integriranje u svjetske sustave, ali i u sustave destinacijskog upravljanja.

Proizvodi s izraženom perspektivom razvoja su:

- Zdravstveni turizam – proizvod za koji Republika Hrvatska ima sve predispozicije zahvaljujući svojim prirodnim karakteristikama kao što su povoljna klima i prirodna ljepota te drugim čimbenicima kao što su sigurnost zemlje, duga tradicija, konkurentne cijene i dobra reputacija zdravstvenih usluga. Proizvodi važni za Republiku Hrvatsku su wellness turizam, lječilišni turizam te medicinski turizam.
- Cikloturizam – prema posljednjim Tomas istraživanjima, posebno odvojene rute za biciklizam postaju jedan od najvažnijih faktora dolaska u određenu zemlju. Republika Hrvatska ima relativno dobar broj biciklističkih ruta, no proizvod i dalje nije adekvatno valoriziran niti komercijaliziran.
- Gastronomija i enologija – Prema Tomas istraživanjima, gastronomija se nalazi na trećem mjestu sa 29% od jedanaest razloga zašto turisti dolaze u Republiku Hrvatsku. Kao turistički proizvodi razvili su se na području Istre, Dalmacije i Slavonije, no problem leži u nedovoljnoj valorizaciji.
- Ruralni i planinski turizam – Hrvatska ponuda ruralnog i planinskog turizma se razvija jako sporo. U ponudi su planinski centri poput Bjelolasice, Platka i Begova Razdolja, dok je ruralni turizam najrazvijeniji u području Istre i Osječko – baranjske županije.
- Golf turizam – U Hrvatskoj je locirano sedam golf terena, među kojima su „Otok Brijuni“, „Novi Dvori“ i „Dolina Kardinala“. U državi se trenutno nalazi 42 golfska kluba i 168 registriranih igrača. Iako golf turizam donosi izrazito velike prihode drugim zemljama, Republika Hrvatska još nije prepoznala potencijal golf turizma.

- Pustolovni i sportski turizam – Uključuje ronjenje, kajaking, kanuing, rafting, adrenalinske sportove, lov, ribolov, zimske sportove te sportske pripreme. Na listi razloga zašto posjetiti Republiku Hrvatsku, sport i rekreacija se nalaze na šestom mjestu sa 20% dok se ronjenje nalazi na jedanaestom mjestu sa 6%. Hrvatska još uvijek ne koristi dovoljno potencijal ovog proizvoda.
- Ekoturizam - Usprkos raspoloživosti, atraktivnosti i očuvanosti prirodnih resursa, ekoturizam u Hrvatskoj još je uvijek izrazito slabo razvijen. Posebno brine činjenica da je ekoturizam zapostavljen čak i u većini zaštićenih prirodnih lokaliteta.¹⁴

MOTIVACIJA

Odmor na moru dominantan, ali...

1. Pasivni odmor, opuštanje	55%
2. Nova iskustva i doživljaji	31%
3. Gastronomija	29%
4. Upoznavanje prirodnih ljepota	26%
5. Zabava	24%
6. Sport, rekreacija	20%
7. Kulturne znamenitosti/događanja	12%
8. VFR	10%
9. Wellness	8%
10. Zdravstveni razlozi	7%
11. Ronjenje	6%

— TOMAS 2014 — 2017 —

Smanjivanje važnosti (pasivnog) odmora i zabave

Daljnji rast gastronomije (22% → 26% → 29%)

Rast važnosti motiva povezanih s aktivnim odmorom

Slika 7. Motivacija dolaska turista u Republiku Hrvatsku

Izvor: Institut za turizam, Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. Godini, TOMAS istraživanja, raspoloživo na: http://www.iztztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/TOMAS-Ljeto-prezentacija-2017-06_02_2018-FIN.pdf

¹⁴ MINT, Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, NN 55/2013, raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html

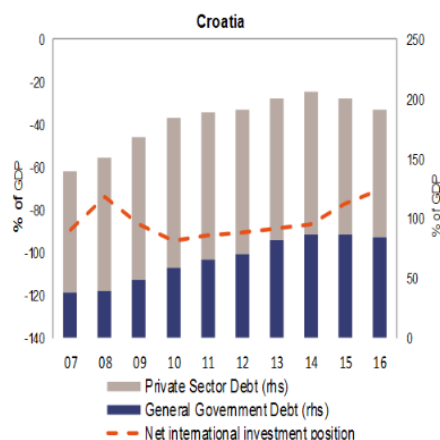
4. O TRŽIŠTU RADA

Samo tržište predstavlja mjesto na kojem se susreću ponuda i potražnja, dok tržište rada predstavlja mjesto na kojem se susreću izrazito nestabilna i nestrukturirana ponuda i potražnja za poslom. Tržište rada predstavlja mjesto na kojem se najbolje vidi stanje nacionalnog gospodarstva. Kroz dugi niz godina tržište Republike Hrvatske se nalazilo u stanju makroekonomske neravnoteže što je vidljivo kroz niz indikatora, te je od 2014. godine u procesu MIP-a (Macroeconomic Imbalances Procedure) odnosno u Proceduri otklanjanja makroekonomskih neravnoteža. Prema dokumentu Pokazatelji tržišta rada u sklopu Procedure otklanjanja makroekonomskih neravnoteža (MIP), indikatori kroz koje se utvrđuje stanje makroekonomske ravnoteže su sljedeći:

- „Vanjske neravnoteže i konkurentnost”
 - Saldo tekućeg računa platne bilance, % BDP-a % (% promjene 3 godine)
 - Međunarodna neto investicijska pozicija, % BDP-a
 - Promjena realnog efektivnog tečaja (HICP deflator), % promjene, 3 godine
 - Udio izvoza n svjetskom tržištu, % promjene u 5 godina
 - Indeks nominalnog jediničnog troška rad (2010=100), % promjene u 3 godine
- Unutarnje neravnoteže
 - Indeks cijena nekretnina (2010=100), deflacionirani, % promjene u 1 godini
 - Tok kredita privatnom sektoru, % BDP
 - Dug privatnog sektora, % BDP
 - Javni dug, % BDP-a
 - Stopa nezaposlenosti, % promjene u 3 godine
 - Obveze financijskog sektora, % promjene u 3 godine
- Novi indikatori tržišta rada (uvedeni u studenom 2016. godine)
 - Stopa aktivnosti stanovništva 15-64 godine, promjene u 3 godine u postotnim bodovima (pb)
 - Dugotrajna stopa nezaposlenosti radne snage 15-74 godine, promjena u 3 godine u pb
 - Stopa nezaposlenosti radne snage 15-24 godine, promjena u 3 godine u pb¹⁵

¹⁵ European Commission, Alert Mechanism Report 2015, obrada HGK, raspoloživo na: <https://hgk.hr/s-financijske-institucije-i-ekonomske-analize/odjel-za-makroekonomske-analize/analize-i-publikacije>, str. 3

Prema podacima europske komisije u veljači 2017. godine, donesen je zaključak prema kojem se Republika Hrvatska nalazi u ekscesivnoj i masivnoj makroekonomskoj neravnoteži, gdje je posebna pozornost stavljena na visoku razinu javnog, korporacijskog i vanjskog duga koji je u velikim količinama denominiran u stranoj valuti. Prema novim podacima, veliki broj indikatora se nalazi iznad indikativnog praga, posebno neto međunarodni ulagački položaj, dug vlade i stopa nezaposlenosti. Stopa NIIP-a (stanje međunarodnog ulaganja) se smanjila ali i dalje ostaje na visokim razinama, sa konstantnim rizicima. Trenutno stanje pokazuje višak vrijednosti koji je pozitivan od 2013. godine. U početku je stopa NIIP-a bila potaknuta domaćom potražnjom, no danas se bazira na snažnom rastu eksporta koji je potaknut cijenama konkurencije. Dugovi u privatnom sektoru su se značajno smanjili, ali i dalje se nalaze na visokoj razini. Nastavak snažnog gospodarskog rasta potrebno je podupirati procesom razduživanja i ublažavanjem pritiska na rast kredita, što bi dugoročno dovelo do bržeg rasta i razvoja gospodarstva. Veliki broj kredita koji su dati ne financijskim korporacijama i dalje su u procesu stagnacije. Državni dug se smanjio drastično 2016. godine i dalje se smanjuje na temelju deficita. Stopa nezaposlenosti se također smanjuje, ali velikim dijelom na temelju smanjenog broja stanovnika.¹⁶

Slika 7. Dug privatnog sektora, državni dug i stanje međunarodnog ulaganja

Izvor: Alert Mechanism Report 2018., slika preuzeta sa stranice Eurostat, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-alert-mechanism-report_en

¹⁶ Obrada teksta prema: Alert Mechanism Report 2018, EUROPEAN COMMISSION, Brussels, 22.11.2017, COM(2017) 771 final, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-alert-mechanism-report_en

4.1. Problem nezaposlenosti

„Nezaposlenost je stanje u kojemu se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama, uz uobičajenu plaću. U nezaposlene se ubrajaju i svi članovi društva koji su djelomično zaposleni, ali njihova radna snaga nije u punoj mjeri iskorištena, ne rade puno radno vrijeme i nemaju primanja dostatna za normalno uzdržavanje.“¹⁷

Prema Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, nezaposlenom osobom se smatra sposobna ili djelomično sposobna osoba za rad, u dobi od 15 do 65 godina koja se ne nalazi u radnom odnosu, ali aktivno traži posao i raspoloživa je za rad po sljedećim uvjetima:

- nema registrirano trgovačko društvo ili drugu pravnu osobu, odnosno nema više od 25% udjela u trgovačkom društvu ili drugoj pravnoj osobi
- nije predsjednik, član uprave ili izvršni direktor trgovačkog društva ili upravitelj zadruge
- ne obavlja domaću radinost ili sporedno zanimanje prema posebnom propisu
- nije zaposlena prema posebnim propisima
- nije korisnik mirovine, osim korisnika mirovine koji ostvari pravo na invalidsku mirovinu zbog profesionalne nesposobnosti za rad odnosno korisnika mirovine koji ostvari pravo na invalidsku mirovinu zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti i korisnika obiteljske mirovine kojemu se ta mirovina ne isplaćuje
- ne ispunjava uvjete za starosnu mirovinu
- nije osigurana na produženo mirovinsko osiguranje na temelju ugovora o radu na određeno vrijeme za stalne sezonske poslove
- nema utvrđenu privremenu nezapošljivost od strane centra za profesionalnu rehabilitaciju
- nije redoviti učenik ili student
- i drugo¹⁸

¹⁷Bejaković P. (2003.): Nezaposlenost, raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=8931, str. 659

¹⁸ Obrada Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, NN 16/2017, I. OPĆE ODREDBE, članak 10., raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_02_16_363.html

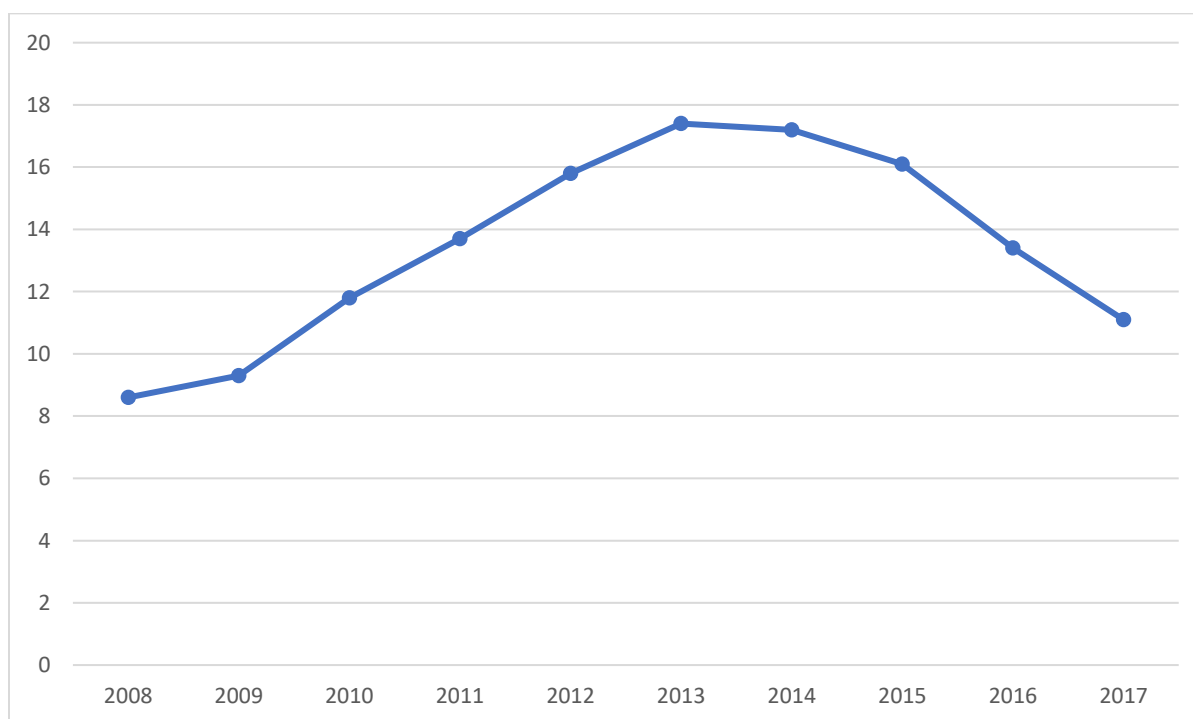
4.2. Nezaposlenost u Republici Hrvatskoj

„Problem nezaposlenosti egzistencijalni je problem svakoga pojedinca, kada na razini cjelokupnog društva nema mogućnosti da svoju živu radnu energiju pretvori u novac i da time na slobodnom tržištu vrijednost svoje radne energije razmjenjuje za dobra potrebna održavanju života.“¹⁹ Problem nezaposlenosti prisutan je ne samo u Republici Hrvatskoj nego i u zemljama diljem svijeta i predstavlja kompleksan i ozbiljan problem za društvo i za pojedinca. Rad je suština svakog čovjeka i rad omogućava normalno psihološko i fizičko funkcioniranje čovjeka. Odsustvom rada dolazi do nezadovoljstva čovjeka i zaboravljanja stečenog znanja, navika i vještina te čovjek prestaje biti produktivan čime šteti sebi i društvu u cjelini. Međutim, nezaposlenost u manjoj mjeri može biti korisna za gospodarstvo, poslodavac pojedinog zaposlenika može zamijeniti novim radnikom na tržištu rada, što psihološki utječe na pojedinca da razvije svoju radnu disciplinu i radnu učinkovitost. Pri zamjeni zaposlenika u obzir treba uzeti cjelokupno stanje na tržištu rada te ukoliko na tržištu ne postoji dovoljno raspoložive radne snage, a postoji velika potražnja za njom, dolazi do porasta cijena nadnica što u konačnici može uzrokovati inflaciju, odnosno neželjeni opći rast razine cijena.

U Republici Hrvatskoj, problem nezaposlenosti je prisutan od osamostaljenja Republike Hrvatske i može se reći da problem nezaposlenosti traje više od dva desetljeća. U prethodnih deset godina, odnosno od 2008. godine kada je na snazi bila globalna ekonomska kriza, cjelokupno hrvatsko gospodarstvo je proživljavalo krizu. Prema izvješću Svjetske banke i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj stopa zaposlenosti je bila izrazito niska, dok se siromaštvo povećalo za 3,5% u tom razdoblju. Krajem 2008. godine zaustavlja se gospodarski rast, smanjuje se proizvodnja i potrošnja te u konačnici dolazi do pada BDP-a. Stopa zaposlenosti pada za gotovo 6% gdje najveću štetu proživljavaju prerađivačka industrija, trgovina, turizam i građevinska industrija. Europska Unija je preporučila svojim članicama da liberaliziraju svoje radno zakonodavstvo kroz populariziranje rada u nepunom radnom vremenu, produljenje mogućnosti trajanja ugovora o radu na određeno vrijeme, te olakšavanje poduzetnicima da do radne snage dolaze preko agencija za privremeno

¹⁹ Kljajić A., istraživanje problema nezaposlenosti u Hrvatskoj s mogućim prijedlogom rješenja (2001.), raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/28705>, str. 125

zapošljavanje.²⁰ U doba krize, najviše gubitaka se osjetilo kod kvalificiranih radnika muškog spola, siromaštvo je bilo iznad 10% uglavnom povezano s ekonomski aktivnim, bolje obrazovanim i mlađim ljudima koji žive u bogatijim urbanim područjima. Registrirana stopa nezaposlenosti 2008. godine iznosila je 13,4 %, broj nezaposlenih osoba je iznosio 236 741, stopa zaposlenosti je iznosila 57,8% te su u tom razdoblju niže stope zaposlenosti imale jedino Malta i Mađarska. Službenu evidenciju nezaposlenih i zaposlenih osoba određuje Hrvatski zavod za zapošljavanje, pri čemu je važno napomenuti da se stvarna slika nezaposlenosti bitno razlikuje od statističkih podataka zbog ne prijavljenih nezaposlenih osoba na zavodu za zapošljavanje. Mjerenje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj temelji se na dva izvora podataka: evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i anketi radne snage koju provodi Državni zavod za statistiku.

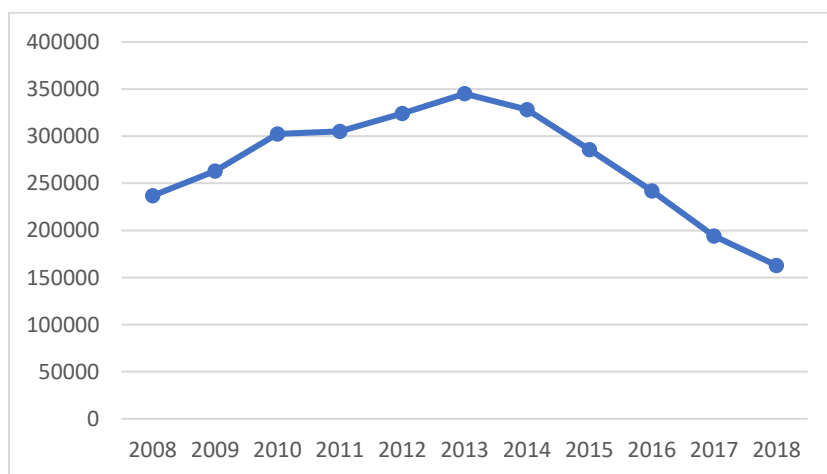

Grafikon 1: Prikaz stope nezaposlenosti prema aktivnoj populaciji u dobi od 15-74 godine

Izvor: Izrada autora prema podacima Eurostat - Total unemployment rate, dostupno na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00203&plugin=1>

²⁰ Prema: Rančić N., Durbić J., Uzroci nezaposlenosti i utjecaj na smanjenje nezaposlenosti kroz institucionalno – strukturne reforme u Republici Hrvatskoj (2016.), raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/174760>, str. 46

U narednim godinama, stopa nezaposlenosti se znatno povećavala sve do 2013. godine dok Republika Hrvatska nije ušla u Europsku uniju. Za ulazak u Europsku uniju bile su potrebne značajne pripreme, a želja za ulaskom u istu uzrokovana je lakšom suradnjom sa drugim zemljama odnosno članicama Europske unije, ukidanjem carina, lakšim prijevozom, financiranjem iz fondova i raznim drugim pogodnostima. Ulaskom u Europsku uniju, pristup hrvatskih tvrtki europskom tržištu je znatno olakšan, pojačao se interes tvrtki iz Europske unije i izvan nje za hrvatske tvrtke, omogućen je pristup nekim novim znanjima i tehnologijama, kao i strukturnim i kohezijskim fondovima. Broj nezaposlenih 2013. godine je iznosio 345 112 tisuća, dotada najveći broj nezaposlenih od osnutka države. Osim zabrinjavajuće stope nezaposlenosti, zabrinjavajuća je i stopa zaposlenosti stanovništva. U Hrvatskoj je 2014. godine bilo samo 59,2% stanovništva zaposleno. U tom periodu nižu stopu zaposlenosti je imala jedino Grčka. Stopa nezaposlenosti 2015. godine, prema podacima Eurostata iznosila je 16.1% te je već sljedeće 2016. godine pala za otprilike 3% odnosno iznosila je 13.4%. Do sada 2017. godina je godina s najmanjom stopom nezaposlenosti od 11.1% što predstavlja pozitivan pomak od 2008. godine. Međutim, prethodne godine su znatno obilježene stalnim iseljavanjem mlađe i starije populacije u potrazi za novim i boljim radnim uvjetima što objašnjava i manju stopu nezaposlenosti, ali i manji broj stanovnika Republike Hrvatske. U periodu od 2013. do 2018. godine broj zaposlenih se smanjio drastično te prema posljednjim podacima iznosi 162 902 tisuće što je otprilike za 50% manje u odnosu na 2013. godinu.

Grafikon 2: Prikaz ukupnog broja nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2008. – 2018.

Izvor: Izrada autora prema: HZZ, Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica - županija, Godina – Mjesec, dostupno na: <http://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>

Što se tiče zaposlenosti prema spolu, dobnoj skupini i obrazovanju, primjećuje se značajna razlika. Tijekom godina stopa nezaposlenosti kod žena je uvijek bila veća u odnosu na stopu nezaposlenosti muškaraca. Razlog tome, smatra se da je ženama teže naći posao i teže ga zadržati naročito s trenutnom ponudom na tržištu, trudnoća je također jedan od faktora gdje žene izgube posao tijekom trudnoće ili ga same napuste, ali i činjenica da su muškarci prilagodljiviji i fleksibilniji pri svakoj vrsti posla. Stopa nezaposlenosti mladih je različita od zemlje do zemlje, ovisno o mogućnostima koje država pruža tijekom njihovog školovanja. U grupaciju mladih spadaju osobe od 15 do 25 godina prema Eurostatu. Za osobe u toj grupaciji idealni su part-time i privremeni poslovi, tj. studentski poslovi koji se mogu obavljati usporedno s obvezama u školovanju. Što se tiče Republike Hrvatske, stopa nezaposlenosti kod mladih se tijekom godina mijenjala drastično. Stopa nezaposlenosti 2008. godine, kod mladih je iznosila 23.7% te se 2013. godine povećala na zabrinjavajućih i ekstremnih 50%. Problemi koje uzrokuje situacija nezaposlenosti imaju osobit utjecaj na osobe mlađe životne dobi te može imati dugotrajan negativan utjecaj. Problemi s kojima se osobe mlađe životne dobi suočavaju tijekom pronalaska posla su niže razine plaća, manja obuka na poslu i slabiji izgledi za dugoročno obučavanje, što može dovesti i do psihičke rastrojenosti i socijalne isključenosti. Ipak, tijekom godina stopa nezaposlenosti se snižavala te je u 2017. godini stopa nezaposlenosti bila 27.4%. Hrvatski zavod za zapošljavanje je uveo niz mjera koje su usmjerene prema mladima, odnosno prema problemima s kojima se suočavaju mladi tijekom svog školovanja. Jedna od najpoznatijih mjera je „stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa“ u kojem se mladi mogu stručno osposobljavati u svojoj struci te steći znanja, iskustva i vještine potrebne za budućnost. No, uz sve mogućnosti koje Europska unija pruža kao što su razni strukturni fondovi, broj osoba mlađe populacije je iz godine u godinu znatno manji.

Tablica br.4 : Prikaz nezaposlenosti po dobi, spolu i razini obrazovanja u razdoblju od 2008.-2018.godine

Dob	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
15 – 24	39 836	46 864	55 818	56 695	62 061	65 759	59 276	49 724	39 858	29 574	22 508
25 – 34	52 183	61 433	74 880	76 237	82 476	86 802	79 720	65 616	53 440	41 674	33 765
35 – 44	47 439	52 239	59 601	59 560	63 155	67 962	64 546	56 349	47 422	37 898	32 160
45 – 54	63 828	66 122	71 054	69 012	69 757	73 237	70 280	62 205	53 156	43 186	36 858
55 -	33 455	36 517	41 072	43 829	46 873	51 352	54 364	52 012	47 985	41 643	37 610
Ukupno	236 741	263 175	302 425	305 333	324 322	345 112	328 186	285 906	241 861	193 975	162 901
Spol											
Muškarci	89 541	107 115	136 806	141 409	152 079	163 070	153 484	130 698	108 947	83 145	70 345
Žene	154 059	165 619	163 924	172 244	182 042	174 702	155 208	133 913	133 913	110 823	92 556
Ukupno	236 741	263 174	302 425	305 333	324 323	345 112	328 187	285 906	241 860	193 967	162 902
Razina obrazovanja											
Bez škole i nezavršena osnovna škola	17 011	17 476	18 068	17 443	18 136	18 357	17 688	15 664	14 154	11 997	10 363
Završena osnovna škola	59 909	64 246	70 852	68 575	68 829	71 326	67 740	59 222	50 070	39 775	33 566
Srednja škola	142 827	160 751	186 875	189 318	201 632	215 766	202 266	174 449	144 147	113 218	94 549
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	7 641	9 296	11 593	12 664	15 271	17 549	17 695	15 931	14 509	12 415	10 553
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	9 353	11 404	15 037	17 333	20 456	22 114	22 797	20 641	18 980	16 562	13 870
Ukupno	236 741	263 174	302 425	305 333	324 323	345 112	328 187	285 906	241 860	193 967	162 902

Izvor: Izrada autora prema podacima HZZ, obrada podataka nezaposlenost prema dobi, spolu i razini obrazovanja

4.3. Tržište rada u sektoru turizma

Ljudi su ključan faktor uspješnosti te imaju veliku ulogu u radu i uspješnosti kod sektora turizma. Konkurentnost Republike Hrvatske i njenog turizma u velikoj mjeri ovisi o radnoj snazi zaposlenoj u sektoru turizma te o kvaliteti njihova rada. Zahvaljujući sve većoj potražnji i sve većem broju inozemnih i domaćih dolazaka, otvara se sve više radnih mjesta. Najveći broj nezaposlene radne snage svoje mjesto pronađe tijekom sezone na području ugostiteljstva i turizma. Turizam ima efekt ne samo na djelatnosti pružanja smještaja te djelatnosti pružanja hrane i točenja pića, već i na mnoštvo drugih njoj srodno povezanih grana. Posebnost turizma kod tržišta rada ogleda se u njegovoj sezonalnosti, visokom udjelu zaposlenih s prosječnim stupnjem obrazovanja te visokom stupnju zapošljavanja ženske radne snage. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, već dugi niz godina od početka studenog do kraja veljače, provode se posjeti poslodavcima s ciljem identifikacije potrebe za sezonskom radnom snagom, gdje su se organiziraju redoviti sastanci, posjeti i selekcije većih hotelsko turističkih poduzeća na priobalju i unutrašnjosti radi odabira radnika.

Tijekom godina najviše su traženi radnici u djelatnostima pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane, te djelatnosti trgovine na veliko i malo. Najčešće tražena zanimanja su konobar/konobarica, prodavač/prodavačica, čistač/čistačica, sobar/sobarica, kuhar/kuharica, kuhinjski radnik/kuhinjska radnica, pomoćni kuhar/pomoćna kuharica, pomoćni konobar/pomoćna konobarica, recepcionar/recepcionarka i drugo. U razdoblju od 2006. godine je traženo oko 21 000 radnika za sezonske poslove te je iste godine zaposleno oko 25 000 radnika. U narednih deset godina taj broj se popeo na 24 000 traženih radnika dok je zaposleno bilo oko 40 000 radnika. 2015. godine je zabilježena velika potražnja za radnicima otprilike oko 29 000 te rekordno zaposlenih 41 000 radnika. U razdoblju od 2016. do 2017. broj traženih radnika se znatno povećavao te je 2017. godine broj traženih radnika iznosio 40 409, dok je broj zaposlenih bio znatno manji, 36 288 radnika. 2018. godine najviše radnika je zaposleno pod zanimanjem konobara/konobarice, kuhara/kuharice, sobara/sobarice, prodavača/prodavačice, pomoćnih kuhara/kuharice, čistača/čistačice, kuhinjskih radnika/radnice, pomoćnih konobara/konobarice ali i drugih zanimanja.

Što se tiče ostalih djelatnosti na sezonskim poslovima, najviše ih je zaposleno u administrativno i pomoćno uslužnoj djelatnosti – 2 431 radnik, zatim prijevoz i skladištenje - 1 995 radnika, prerađivačkoj djelatnosti – 1 194 radnika te u djelatnostima zabave, rekreacije i umjetnosti – 889 radnika. Najviše sezonskih radnika zaposleno je u Splitsko – dalmatinskoj županiji, Dubrovačko – neretvanskoj županiji, Primorsko – goranskoj županiji te Šibensko – kninskoj županiji.

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	I. - VII. 2018.
Traženi radnici	21.502	23.090	24.383	22.130	23.668	27.125	27.334	22.823	24.252	29.132	38.876	40.409	32.214
Zaposlene osobe s evidencije Zavoda	25.234	25.517	24.403	25.380	30.281	37.073	39.438	40.767	40.337	41.467	40.682	36.288	30.420

Slika 8. Broj potrebnih radnika i zaposlenih osoba s evidencije Zavoda od 2006. do srpnja 2018. godine na sezonskim poslovima

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Sezonsko zapošljavanje u 2018., raspoloživo na: <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=11179>

Prema podacima Hrvatskog Zavoda za Zapošljavanje, najveći broj sezonskih radnika odnosno 16 510 radnika traženo za djelatnosti pružanja smještaja i pružanja prehrane i točenja pića, dok ih je zaposleno čak 18 139 radnika.

Djelatnost NKD 2007	Ukupno	Djelatnost NKD 2007	Ukupno
(A) POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	405	(A) POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	600
(B) RUDARSTVO I VAĐENJE	7	(B) RUDARSTVO I VAĐENJE	5
(C) PRERADIVAČKA INDUSTRIJA	2.430	(C) PRERADIVAČKA INDUSTRIJA	1.194
(D) OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMAT	5	(D) OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM	5
(E) OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODAREN	337	(E) OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODAREN	242
(F) GRAĐEVINARSTVO	561	(F) GRAĐEVINARSTVO	642
(G) TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA	4.254	(G) TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA	3.350
(H) PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	907	(H) PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	1.195
(I) DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVAN	16.510	(I) DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVAN	18.139
(J) INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	43	(J) INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	61
(K) FINACIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	140	(K) FINACIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	107
(L) POSLOVANJE NEKRETNOSTIMA	144	(L) POSLOVANJE NEKRETNOSTIMA	177
(M) STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	361	(M) STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	368
(N) ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	3.576	(N) ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	2.431
(O) JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	98	(O) JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	113
(P) OBRAZOVANJE	118	(P) OBRAZOVANJE	82
(Q) DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	167	(Q) DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	75
(R) UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	1.615	(R) UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	889
(S) OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	524	(S) OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	675
(T) DJELATNOSTI KUĆANSTAVA KAO POSLODAVACA; DJELATNOSTI	12	(T) DJELATNOSTI KUĆANSTAVA KAO POSLODAVACA; DJELATNOSTI	70
(U) DJELATNOSTI IZVAN TERITORIJALNIH ORGANIZACIJA I TIJELA	0	(U) DJELATNOSTI IZVAN TERITORIJALNIH ORGANIZACIJA I TIJELA	0
Ukupno	32.214	Ukupno	30.420

Slika 9. Broj traženih radnika i broj zaposlenih radnika za sezonu 2018. godine (mjesec kolovoz)

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Sezonsko zapošljavanje u 2018. raspoloživo na: <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=11179>

4.4. Visina plaće u sektoru turizma

Sindikata turizma i usluga Hrvatske, Sindikat Istre, Kvarnera i Dalmacije i Hrvatska udruga poslodavaca – udruga ugostiteljstva i turizma su sklopili 27. ožujka 2018. godine kolektivni ugovor ugostiteljstva. Kolektivnim ugovorom ugostiteljstva određene su minimalne plaće radnika u sektoru ugostiteljstva, radni uvjeti te zahtjevi prema radniku. Minimalne plaće se kreću od 3 440,00 kn za jednostavnije poslove, 3 900,00 kn za manje zahtjevne poslove te 4 700,00 kn za zahtjevnije poslove.

GRUPA SLOŽENOSTI POSLOVA		TIPIČNI POSLOVI	BRUTO u kunama
I.	JEDNOSTAVNI POSLOVI Pokazuje osnovno znanje. Potrebne osnovne vještine za obavljanje jednostavnih rutinskih poslova.	npr. kao što su poslovi sobarice, nosača prtljage, i drugi slični poslovi	3.440,00
II.	MANJE ZAHTJEVNI POSLOVI Pokazuje i koristi osnovno znanje na određenom području, koristi vještine za obavljanje zadataka. Pomoću jednostavnih sredstava za rad obavlja manje složene poslove.	npr. kao što su poslovi pomoćnog konobara, pomoćnog kuhara, pomoćnog recepcionara, pomoćnog slastičara i drugi slični poslovi	3.900,00
III.	ZAHTJEVNJI POSLOVI Primjenjuje znanje na određenom području, preuzima odgovornost za izvršenje zadataka uz ograničenu samostalnost u radu.	npr. kao što su poslovi konobara, kuhar, slastičara, recepcionara i drugi slični poslovi	4.700,00

Slika 10. Osnovne plaće

Izvor: NN 36/2018, Kolektivni ugovor ugostiteljstva, VIII. PLAĆE, NAKNADE PLAĆE I DRUGI PRIMICI, 1. Plaća, članak 30., raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_04_36_707.html

Prema podacima servisa MojaPlaća, 2017. godine neto plaća recepcionera iznosila je 4 181,00 kn, dok je za kuhara ona iznosila 5 078, 00 kn. Putem servisa MojaPlaća moguće je uspoređivati očekivane plaće sa realnim plaćama zaposlenika. Prema rezultatima upitnika, vidljivo je da muškarci u većoj mjeri podcjenjuju plaću za željeno radno mjesto nego žene. Muškarci očekuju za otprilike 4% nižu plaću od očekivane, dok žene očekuju za 1% nižu plaću od očekivane. Najveće greške u procjeni, odnosno precjenjivanju rade ispitanici s postdiplomskim (15%) te visoko obrazovani ispitanici (11%). Ipak najveće greške rade nekvalificirani i visokokvalificirani radnici koji očekuju za 17% višu plaću od očekivane. Gledajući prema razini obrazovanja, ispitanici sa srednjom stručnom spremom su najtočnije odredili očekivanu i realnu plaću. Što se tiče plaćanja i određivanja plaće ovisno o stupnju obrazovanja, osobe sa završenim fakultetom imaju u prosjeku za 48% višu plaću od osobe sa srednjoškolskim obrazovanjem, a za 22% višu plaću od prosječne plaće. Završeni magisterij ili doktorat povećava plaću za otprilike 89% u odnosu na osobe sa

srednjom stručnom spremom. Ispitanici sa završenom srednjom školom imaju prosječno 18% nižu plaću od realne plaće, a ispitanici sa postdiplomskim ili MBA školom imaju 56% višu plaću od prosjeka. Osobe sa višom stručnom spremom imaju 6% višu plaću od prosjeka, ali 29% višu od onih sa srednjom stručnom spremom. Što se tiče visine plaće, u privatnim tvrtkama koji su u vlasništvu stranih država, prosječna plaća iznosi 6 073, 00 kn, dok je plaća u tvrtkama pod vlasništvom hrvatskih državljana 5 279, 00 kn. Nadalje, plaće u privatnim tvrtkama pod vlasništvom stranih državljana iznose 6 073, 00 kn, plaće u tvrtkama koje su u vlasništvu pretežito hrvatskih državljana iznose 5 279, 00 kn, dok su plaće koje su u potpunom vlasništvu hrvatskih državljana najniže i iznose 5 534, 00 kn kao i prosječna plaća koja se uzima za usporedbu. Plaće u lokalnoj i javnoj samoupravi iznosile su 5 716, 00 kn. Što se tiče veličine tvrtke, tvrtke koje imaju manje od 10 zaposlenih imaju plaće od 4 791, 00 kn, tvrtke koje imaju do 19 zaposlenih imaju plaće od 5 410, 00 kn dok su tvrtke koje imaju od 20 do 49 zaposlenika imaju plaće od 5 666,00 kn. Najviša plaća je u tvrtkama sa preko 1000 zaposlenika i iznosi 5 727, 00 kn. Gledajući prema županijama, najniže plaće su bile u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji, Požeško – slavonskoj županiji i u Virovitičko – podravskoj županiji, u prosjeku od 21 do 22% niža od prosječne plaće. Najviša plaća je zabilježena u Gradu Zagrebu – 6 202, 00 kn te u Dubrovačko – neretvanskoj županiji. ²¹

U usporedbi sa plaćama Sjedinjenih Američkih Država, prosječna godišnja plaća za posao recepcionera iznosi 186 592, 00 kn odnosno 15 550,00 kn mjesečno, dok za posao kuhara američki državljani dobivaju 142 563,00 kn odnosno 11 880,00 kn mjesečno. ²²Prema podacima Trade Union Congressa koji su analizirali podatke OECD-a zemlje u kojima će se prosječna plaća povećati su Mađarska na prvom mjestu s 4,9% , zatim Latvija sa 4,1%, Poljska s 3,8 % te Češka sa 3,7%. Na listi od susjednih zemalja su Slovenija sa 3,5% te Italija sa smanjenjem prosječne plaće od 0,6%. Među zemljama s padom i s rastom plaća, Hrvatska nema svoje mjesto. ²³

²¹ Obrada članka Posaouturizmu.hr: Kakve su u Hrvatskoj plaće i gdje su najbolje? Radnici u turizmu i ugostiteljstvu imaju 21 posto nižu plaću od prosječne, raspoloživo na: <https://posaouturizmu.hr/hr/vijesti/intervjui/kakve-su-u-hrvatskoj-place-i-gdje-su-najbolje-radnici-u-turizmu-i-ugostiteljstvu-imaju-21-posto-nizu-placu-od-prosjecne/>

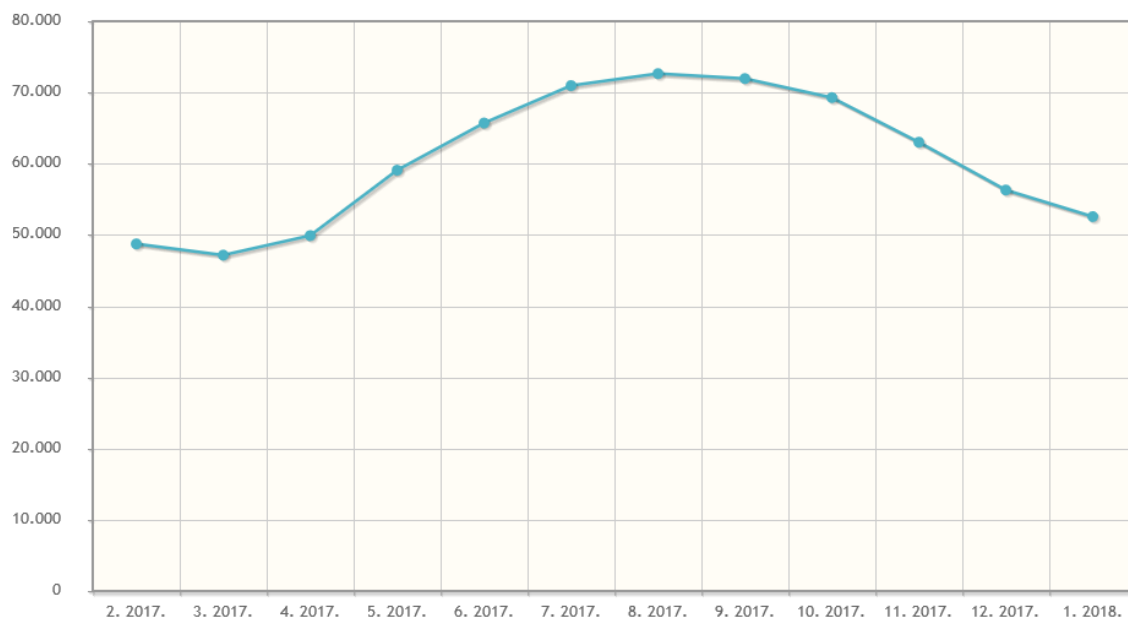
²² Podaci prema glassdoor.com

²³ Podaci prema MojaPlaca, članak: Koliko će u prosjeku rasti plaće u 2018., raspoloživo na: <https://www.mojaplaca.hr/analize/koliko-ce-u-prosjeku-rasti-place-u-2018/50362>

Slika 11. Bruto i neto plaća prema mjesecima kod djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

Izvor: Slika tržišta rada u Hrvatskoj, obrada podataka prema DZS, raspoloživo na: <http://trzisterada.hzz.hr/hr/Activities/Wages/9?rend=0>

Slika 12. Zaposlenost prema mjesecima kod djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane i pića

Izvor: Slika tržišta rada, obrada podataka prema DZ, raspoloživo na: <http://trzisterada.hzz.hr/hr/Activities/Employment/9?rend=0>

5. TURIZAM – MOGUĆNOSTI U RJEŠAVANJU PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI

U časopisu *Tourism and hospitality management* God. 7, Br. 1-2, str. 21-36, objavljen je članak Dr. Branka Blaževića i Tanje Vuković pod nazivom *Mogućnosti turizma u rješavanju problema nezaposlenosti* (raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/181673>). Daljnji tekst je obrada te sažeta verzija navedenog članka. Uslužni sektor je postao jedan od najvećih stvaratelja radnih mjesta te dominirajući sektor u industrijaliziranim zemljama svijeta. Turizam je djelatnost koja se širi diljem svijeta i doživljava svoj procvat te je jedan od glavnih izvora prihoda državama. Važnost turizma je vidljiva iz raznih statističkih podataka, iz smanjenih stopa nezaposlenosti, povećanih prihoda te otvaranja većeg broja radnih mjesta. Neke od činjenica o turizmu koje su relevantne i za Europsku Uniju:

- Upleten je u gospodarstvo i u velikoj mjeri utječe na gospodarstvo zemlje
- Sastoji se od velikog broja proizvoda i usluga te se odvija 24 sata na dan
- Radno je intenzivna grana, pruža mogućnosti zapošljavanja na svim razinama te pruža mogućnost zapošljavanja i u drugim povezanim granama
- Sastoji se od malih i srednjih poduzeća za koja nisu potrebna velika financijska sredstva od strane vlade niti strogo zakonodavstvo
- Decentralizirana industrija i lak ulazak u granu koja zagađuje okoliš u manjim količinama
- Veliki potencijal rješavanja problema ne zaposlenosti u Republici Hrvatskoj i u zemljama Europske Unije
- Pruža mogućnost zapošljavanja osobama koje su tek završile svoje školovanje ili osobama koje tijekom svog školovanja traže part-time ili privremene poslove tijekom sezone
- Pruža mogućnost zapošljavanja kritičnim grupama kao što su dugoročno nezaposlene osobe ili osobama starije dobi
- Part-time ili privremeni poslovi s vremenom mogu postati odskočna daska za stalno zaposlenje
- Ne postoji jasna transakcija kod kupnje proizvoda jer se radi o složenom proizvodu koji u sebi sadržava različite druge proizvode
- „Flow trough effect“ – efekti turističke potražnje koja je vidljiva i u drugim povezanim granam

Što se tiče zapošljavanja, mogućnosti su jednake i za dugoročno nezaposlene, za mlade, za žene i muškarce, ali isto tako nudi i mogućnost zapošljavanja niskokvalificiranim osobama. Za studente ili čak turizam je izvrsna grana koja nudi mogućnost stručne prakse ili mogućnosti napredovanja i usavršavanja što im dugoročno može pomoći pri pronalasku stalnog zaposlenja. Zahvaljujući turizmu i sve većim zahtjevima današnjice, jezične barijere postaju sve manja prepreka te se današnje stanovništvo sve više obrazuje kako bi naučili barem jedan od svjetskih jezika. Osim toga, zahvaljujući raznim razmjenama studenata i đaka, mlađa populacija može u susjednim zemljama razvijati svoje sposobnosti, učiti jezike te za to dobivati razne naknade. Za države koje su u problemu nezaposlenosti, turizam stvara dodatan izvoz te potiče stvaranje novih dodatnih radnih mjesta u određenim područjima. Za zemlje koje imaju izrazito veliku stopu zaposlenosti, ali manjak radne snage kao što su Luksemburg i Nizozemska, turistički sektor zapošljava radnu snagu iz susjednih zemalja.

Još jedan način zapošljavanja je i putem fondova i poticaja. Tijekom godina, nakon što su razne države uvidjele potencijal koji turizam pruža u razvoju gospodarstva, osmišljeni su razni fondovi i poticaji koji bi omogućili raznim poduzetnicima, ali i stanovništvu koji se ne mogu zaposliti putem drugih poslova da ostvare prihode. Veliki broj stanovnika, zahvaljujući sve većem i rastućem broju dolazaka posjetitelja iz svih dijelova svijeta, svoje kuće, apartmane ili bilo koji drugi smještajni kapacitet daju na iznajmljivanje kako bi ostvarili neku vrstu prihoda i time se svrstavaju u skupinu privatnih iznajmljivača. Republika Hrvatska iako nije još u potpunosti uvidjela potencijale koje joj Europska Unija pruža, nudi razne poticaje i fondove za privatne ali i javne iznajmljivače. Neki od njih su:

- Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima 6.4.1.
- Povećanje EnU i korištenja OIE u uslužnom sektoru
- 6.2. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti na ruralnim područjima"
- Konkurentnost turističkih gospodarstava
 - Mjera A – Povećanje standarda, kvalitete i dodatne ponude ugostiteljskih objekata
 - Mjera B – Razvoj posebnih oblika turizma
 - Mjera C – Dostupnost i sigurnost
 - Mjera D – Prepoznatljivost
- Programi razvoja i unapređenja ključnih proizvoda u razdoblju pred i posezone

- Programi razvoja turističkih inicijativa i proizvoda
- Potpore programima destinacijskim menadžment kompanijama
- Potpore turističkim zajednicama na turistički nerazvijenim područjima
- Javni poziv za podnošenje zahtjeva za dodjelu bespovratnih sredstava temeljem Programa podizanja kvalitete turističke ponude na području SDŽ za 2018. godinu

Najznačajniji među njima je natječaj „Turizmom do posla“. „Tim programom povezuje se javni i privatni sektor u cilju aktivacije, ciljanog obrazovanja i osposobljavanja za rad u turizmu i ugostiteljstvu ranjivih skupina u nepovoljnom položaju na tržištu, kao što su dugotrajno nezaposleni, radno neaktivni, osobe s invaliditetom, mlađi do 25 godina i stariji od 54 godine.“²⁴ Trenutno se provodi prva faza programa u kojoj je osigurano 26 milijuna kuna iz Europskog socijalnog fonda, dok je 4,6 milijuna kuna dato iz Ministarstva turizma. Do kraja 2020. iz Fonda i državnog proračuna dodijeliti će se više od 90 milijuna kuna. Projekti se provode u ustanovama za obrazovanje odraslih i udrugama u sektoru turizma i ugostiteljstva, a uz obvezno partnerstvo s poslodavcima u turizmu, te uz posredstvo Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ). Posebna pozornost je na aktivaciji i obrazovanju mladih i dugotrajno nezaposlenih osoba.

²⁴ Direktno.hr - Potpisano 20 ugovora vrijednih 31 milijun kuna u sklopu projekta 'Turizmom do posla', raspoloživo na: <https://direktno.hr/razvoj/potpisano-20-ugovora-vrijednih-31-milijun-kuna-sklopu-projekta-turizmom-do-posla-119003/>

6. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska je zemlja koja obiluje sa kulturološkim i prirodnim znamenitostima, te unatoč tome svoju ponudu turizma temelji na suncu i moru. Iz godine u godinu brojke se povećavaju i vidljiv je veći broj dolazaka i noćenja u odnosu na prethodne godine te je vidljivo da se broj smještajnih jedinica, najviše privatnih iznajmljivača, drastično povećao.

No, standardna ponuda gubi na svom značaju, posjetioци žele vidjeti i doživjeti više od sunca i mora te svoja putovanja planiraju u druge zemlje koje obiluju različitim vrstama turizma. Nekađ impresivna ponuda Republike Hrvatske počinje ulaziti u fazu stagnacije te se u budućnosti ne vidi značajniji pomak u tom području. Ono što je potrebno primijetiti je to da je turizam je izvrsna prilika za Republiku Hrvatsku, bilo to za smanjenje državnih dugova i poticanja priljeva u državnu blagajnu ili kao odskočna daska za zaposlenje kritičnih grupa. Jedan od najvećih problema s kojim se Republika Hrvatska susreće je upravo problem nezaposlenosti, koji je tijekom godina od najviše stope došao na trenutno najnižu stopu, dijelom zahvaljujući sektoru turizma koji tijekom sezone otvara veliki broj radnih mjesta te daje priliku osobama svih dobnih skupina. Sektor turizma pruža razne mogućnosti svim osobama koje su tek završile školovanje ili imaju dugogodišnje radno iskustvo. Europska unija kao i Republika Hrvatska nude razne fondove i poticaje te edukacije koji su nedovoljno iskorišteni i promovirani stanovništvu, a koji mogu biti od velikog značaja za kritične grupe poput dugotrajno nezaposlenih i populacije mlade dobi. Unatoč svim mogućnostima koje sektor turizma pruža, zapošljavanje tijekom ljetnih mjeseci nije trajno rješenje za problem nezaposlenosti.

Tijekom ljetnih mjeseci, stanovništvo Republike Hrvatske ima mogućnost zaposlenja u poslovima pružanja smještaja te pružanja prehrane i točenja pića. Republika Hrvatska treba prepoznati potencijale drugih usko povezanih grana sa sektorom turizma te treba razviti druge vrste turizma koje su prisutne u drugim turističkim velesilama. Oslanjanjem samo na sektor turizma, ostali sektori i njihove djelatnosti gube na svojoj važnosti te se umanjuje potreba za poslovima u tim sektorima, time i za generiranjem novih radnih mjesta u tim sektorima što otežava rješavanje problema nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj.

LITERATURA

1. Ante Kljaić (2001.): Istraživanje problema nezaposlenosti u Hrvatskoj s mogućim prijedlogom rješenja [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/28705>
2. Arsillyrica (2018.): Novosti o natječajima, Natječaji iz programa ruralnog razvoja, Natječaji OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., Najaktualniji otvoreni natječaji [Internet], raspoloživo na: <http://www.arsillyrica.hr/>
3. Branko Blažević, Tanja Vuković (2001.): Mogućnosti turizma u rješavanju problema nezaposlenosti [Internet], raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show_clanak&id_clanak_jezik=267804
4. Direktno.hr (2018.): Potpisano 20 ugovora vrijednih 31 milijun kuna u sklopu projekta 'Turizmom do posla' [Internet], raspoloživo na: <https://direktno.hr/razvoj/potpisano-20-ugovora-vrijednih-31-milijun-kuna-sklopu-projekta-turizmom-do-posla-119003/>
5. Državni zavod za statistiku (2018.): Ključni pokazatelji, BDP (realne stope rasta) [Internet], raspoloživo na: <https://www.dzs.hr/>
6. Državni zavod za statistiku (2018.): Nautički turizam, Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2017. [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-04_01_2017.htm
7. Državni zavod za statistiku (2018.): Promet u zračnim lukama u svibnju 2018. [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/05-01-04_05_2018.htm
8. Ekonomski lab (2018.): Turizam u Hrvatskoj: usporedba s drugim mediteranskim destinacijama, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/turizam-u-hrvatskoj-usporedba-s-drugim-mediterskim-destinacijama/>
9. European Comission (2018.): 2018 European Semester: Alert Mechanism Report [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-alert-mechanism-report_en
10. Eurostat (2017.): Total unemployment rate [Internet], raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00203&plugin=1>
11. Eurostat (2017.): Unemployment rate by age [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tepsr_wc170&plugin=1

12. Glassdoor (2018.): Salaries [Internet], raspoloživo na:
<https://www.glassdoor.com/Salaries/index.htm>
13. Hrturizam.hr (2016.): Poslovi u turizmu među najpopularnijima [Internet], raspoloživo na:
<http://hrturizam.hr/poslovi-u-turizmu-medu-najpopularnijima/>
14. Hrvatska gospodarska komora (2016.): Pokazatelji tržišta rada u sklopu Procedure otklanjanja makroekonomskih neravnoteža (MIP) [Internet], raspoloživo na:
<https://www.hgk.hr/documents/trziste-rada-i-mip-01201657b6e31e3b5f6.pdf>
15. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2018.): Sezonsko zapošljavanje u 2018. godini [Internet], raspoloživo na: <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=11179>
16. Institut za turizam, Zrinka Marušić, Sanda Čorak, Ivan Sever i suradnici (2018): Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. godini [Internet], raspoloživo na:
http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/TOMAS-Ljeto-prezentacija-2017-06_02_2018-FIN.pdf
17. Jutarnji.hr (2018.): POTPISAN NOVI KOLEKTIVNI UGOVOR UGOSTITELJSTVA Najniža bruto osnovna plaća 4.700 kn za tipična radna mjesta kao što su konobari, kuhari, slastičari.. [Internet], raspoloživo na: <https://www.jutarnji.hr/biznis/tvrtke/potpisan-novi-kolektivni-ugovor-ugostiteljstva-najniza-bruto-osnovna-placa-4700-kn-za-tipicna-radna-mjesta-kao-sto-su-konobari-kuhari-slasticari/7256346/>
18. Kristian Orsini, Vukašin Ostojić (2018.): Croatia's Tourism Industry: Beyond the Sun and Sea [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/eb036_en.pdf
19. Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Turizam [Internet], raspoloživo na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763>
20. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2018): Turizam u brojkama 2017. [Internet], raspoloživo na:
https://mint.gov.hr/UserDocsImages//AA_2018_c-dokumenti//180608_HTZTUBHR_2017.PDF
21. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2018.): Rekordna 2017. turistička godina: ostvareno 102 milijuna noćenja [Internet], raspoloživo na:
<https://mint.gov.hr/vijesti/rekordna-2017-turisticka-godina-ostvareno-102-milijuna-nocenja/11589>

22. Mladen Knežević (2018.): Turistička djelatnost: od ljubavi do fobije (i natrag?) [Internet], raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=289102
23. Mojaplaća.hr (2018.): Pregled prosječnih plaća po kategoriji: Turizam i ugostiteljstvo [Internet], raspoloživo na: <https://www.mojaplaća.hr/placa/turizam-i-ugostiteljstvo>
24. Narodne Novine, (1996.): Zakon o turističkoj djelatnosti, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 8/1996
25. Narodne novine, (2013.): Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 55/2013
26. Narodne novine, (2017.): Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 16/2017
27. Narodne Novine, (2017.): Zakon o pružanju usluga u turizmu, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 130/2017
28. Narodne Novine, (2018.): Kolektivni ugovor ugostiteljstva, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 36/2018
29. Nenad Rančić doc.dr.sc, Jelena Durbić (2016.): Uzroci nezaposlenosti i utjecaj na smanjenje nezaposlenosti kroz institucionalno-strukturne reforme u Republici Hrvatskoj [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/174760>
30. ODRAZ (2015.): Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030., ODRAZ-ovih 15 godina doprinosa promjenama i zalaganja za održivi razvoj [Internet], raspoloživo na: <http://www.odraz.hr/media/280411/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030%20izvjestaj.pdf>
31. Posao u turizmu.hr (2017.): Kakve su u Hrvatskoj plaće i gdje su najbolje? Radnici u turizmu i ugostiteljstvu imaju 21 posto nižu plaću od prosječne [Internet], raspoloživo na: <https://posaouturizmu.hr/hr/vijesti/intervjui/kakve-su-u-hrvatskoj-place-i-gdje-su-najbolje-radnici-u-turizmu-i-ugostiteljstvu-imaju-21-posto-nizu-placu-od-prosjecne/>
32. Poslovni.hr (2018.): U Hrvatskoj 176.000 nezaposlenih [Internet], dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/u-hrvatskoj-176000-nezaposlenih-338311>
33. Predrag Bejaković (2003.): Nezaposlenost [Internet], raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=8931
34. Slika tržišta rada (2017.): Visina bruto i neto plaće prema mjesecima 2017.godine [Internet], raspoloživo na: <http://trzisterada.hzz.hr/hr/Activities/Wages/9>

35. Slika tržišta rada (2017.): Zaposlenost u sektoru turizma 2017. i 2018. godine [Internet], raspoloživo na: <http://trzisterada.hzz.hr/hr/Activities/Employment/9?rend=0>
36. Statistika, Hrvatski zavod za zapošljavanje (2018.): Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica – županija, Godina – mjesec [Internet], raspoloživo na: <http://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>
37. Tportal.hr (2017.): Pogledajte kolika će vojska mladih iduće godine biti bez posla [Internet], raspoloživo na: <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/globalno-raste-nezaposlenost-mladih-foto-20171121>
38. UNWTO (2017): UNWTO Annual Report 2017 [Internet], raspoloživo na: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419807>
39. Zdravko Šego, Jasmina Gržinić, Mirela Sučić Čevra (2017.): The tourism and travel industry and its effect on the Great Recession: A multilevel survival analysis [Internet], raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=282217

SAŽETAK

Nezaposlenost je problem s kojim se suočavaju zemlje diljem svijeta, kao i Republika Hrvatska. Tijekom godina u situacijama krize, Republika Hrvatska je svoj izlaz iz krize pronalazila u sektoru turizma. Uz pomoć sektora turizma, rješavali su se ekonomski i gospodarski problemi, generirala su se nova radna mjesta ne samo u sektoru turizma, već i u drugim povezanim granama. Trenutno, stopa nezaposlenosti je smanjena, no istodobno broj stanovnika se smanjuje svake godine te stanovnici zbog loše ponude poslova na tržištu svoje novo radno mjesto traže na susjednim područjima. Razlog tome su neadekvatni uvjeti rada, loše radno okruženje te jako niske plaće u usporedbi sa drugim zemljama Europske Unije. Ulazak u granu turizma je vrlo jednostavan, no održavanje svoje pozicije je kompleksan i složen posao. Republika Hrvatska treba povećati i održati konkurentnost u usporedbi sa drugim zemljama Europske Unije i svijeta pri čemu posebnu pozornost treba obratiti na djelatnike u turizmu i osigurati kontinuiranu i adekvatnu obuku za povećanje razine sposobnosti i obrazovanja. Ulaskom u Europsku Uniju, Republika Hrvatska je dobila na raspolaganje pregršt mogućnosti koje može koristiti za privatne i javne poduzetnike te pomoću kojih može pomoći kritičnim grupama kao što su dugotrajno nezaposleni i mlađa populacija. Korištenjem raznih poticaja i fondova koje država i Europska Unija nude, dugoročno nezaposlene osobe i mlađa populacija imaju priliku zapošljavanja tijekom sezone što im u budućnosti može predstavljati odskočnu dasku za stalno zapošljavanje. U konačnici, potrebno je poštivati načela održivog razvoja koji omogućava ravnotežu između gospodarskih, socijalnih te okolišnih zahtjeva.

Ključne riječi: turizam, nezaposlenost, tržište rada

SUMMARY

Unemployment is a problem with whom countries around the world deal with and so does the Republic of Croatia. Over the years, in her crisis situations, the Republic of Croatia has found her exit from crisis in the tourism sector. With the help from the tourism sector, many economic problems have been solved, new jobs have been generated not only in the tourism sector but also in other related branches. Currently, the unemployment rate is decreased but simultaneously the number of states population has been decreasing every year because of the poorly job offers on the labor market which makes them look for their new working place in neighboring areas. Reasons are inadequate working conditions, poor working environment and very low salaries in comparison with other countries in European Union. Entering the business of tourism is easy, but maintaining your position is a complex and complicated job. The Republic of Croatia should increase and keep its competitiveness in comparison with other countries of European Union and world, where special attention should be on workers in tourism and providing continuous and adequate training for increasing the level of ability and education. Entering the European Union, the Republic of Croatia has been given a handful of possibilities which can be used for private and public entrepreneurs and by which critical groups like long term unemployed and younger population can be helped. Using various incentives and funds which the state and European Union offer, long term unemployed and younger population have the chance to work during the season which can in the future be an opportunity for long term employment. In the end, it is necessary to respect the principles of sustainable development which enables a balance between economic, social and environmental requests.

Keywords: tourism, unemployment, labor market